

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra fundamentálnej a dogmatickej teológie

GABRIELA JUNASOVÁ

**DYNAMIKA DUCHOVNÝCH CVIČENÍ
SV. IGNÁCA Z LOYOLY**

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Vedúci práce: ThLic. Mgr. Denisa Červenková, Th.D.

Praha 2011

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že som túto diplomovú prácu s názvom „Dynamika duchovných cvičení sv. Ignáca z Loyoly“ napísala samostatne, všetky použité pramene a literatúru som riadne citovala, a prácu som nepoužila k získaniu iného alebo rovnakého akademického titulu. Súhlasím s tým, aby práca bola zverejnená pre účely výskumu a súkromného štúdia.

V Prahe dňa 12. decembra 2010

Gabriela Junasová

Pod'akovanie

Moje pod'akovanie patrí vedúcej práce, ThLic. Mgr. Denise Červenkovéj, Th.D., za vedenie práce, jej postrehy k vylepšeniu a za podporu pri písaní tejto diplomovej práce.

Bibliografická citácia

Dynamika duchovných cvičení sv. Ignáca z Loyoly [rukopis] : diplomová práca / Gabriela Junasová ; vedoucí práce : Denisa Červenková. – Praha, 2011. – s. 72.

Anotácia

Diplomová práca „Dynamika duchovných cvičení sv. Ignáca z Loyoly“ sa pokúša poodhaliť dynamiku ako samotného textu *Duchovných cvičení*, tak i procesu duchovných cvičení. Pokúša sa ukázať, že text pochádzajúci zo 16. storočia, poskytuje adaptabilitu a variabilitu v jeho používaní vďaka spôsobu, akým bol napísaný: vo forme poznámok a pravidiel, a vďaka rozdeleniu cvičení na štyri časti. Táto práca vzala do úvahy prispôsobivosť textu do tej miery, že dôležitú oblasť duchovných cvičení, poznámky a pravidlá k rozlišovaniu duchov, spojila do jedného celku, hoci sa v texte nachádzajú oddelene. Taktiež sa táto práca pokúša ukázať na dôležitosť duchovného doprevádzania pri výklade a prispôbovaní duchovných cvičení na konkrétneho jedinca. Ďalej táto práca približuje jeden z možných smerov interpretácie štyroch týždňov.

Kľúčové slová

rozlišovanie duchov, Ignác z Loyoly, dynamika, duchovné doprevádzanie, duchovné cvičenia

Abstract

This Diploma thesis “The Dynamics of The Spiritual Exercises of St. Ignatius of Loyola” is trying to unveil on one side the dynamics that is behind the text of *The Spiritual Exercises*, on the other side the dynamics of the process of the spiritual exercises itself. It is trying to demonstrate that a text written in the 16th century is adaptable and flexible in its usage thanks to its layout: in form of annotations, rules and division of the exercises in four parts. This thesis took into account this adaptability of the text when an important part of the spiritual exercises: annotations and rules by which to perceive and understand to some extent the various movement produce in the soul, put together into one chapter even though they are not in the text itself. Also this thesis is trying to show the importance of the spiritual direction in interpretation and adaptability of the spiritual exercises on an

individual. Furthermore this thesis is trying to show one of possible ways interpretation of the four weeks.

Keywords

discernment of the spirits, Ignatius of Loyola, dynamics, spiritual direction, spiritual exercises

Počet znakov (vrátane medzier): 145 885

*Duša Kristova, posväť ma.
Telo Kristovo, spas ma.
Krv Kristova, opoj ma.
Voda z boku Kristovho, obmy ma.
Umučenie Kristovo, posilni ma.
Ó dobrý Ježišu, vyslyš ma.
Do svojich svätých rán skry ma.
Nedaj mi odlúčiť sa od teba.
Pred zlým nepriateľom chráň ma.
V hodinu mojej smrti povolaj ma.
A daj mi prísť k tebe,
aby som ťa chválil s tvojimi svätými
na veky vekom. Amen.*

*(Oblúbená modlitba sv. Ignáca
pochádzajúca zo 14. storočia)*

OBSAH

ÚVOD.....	9
1. ŽIVOT A DIELO: IÑIGO LÓPEZ DE OÑAZ Y LOYOLA.....	11
1.1 Historický rámec.....	11
1.2 Stručný životopis.....	13
1.3 Písomné dedičstvo.....	16
2. DUCHOVNÉ CVIČENIA (KNIHA).....	18
2.1 Vznik textu Duchovných cvičení.....	18
2.2 Vznik knihy a prvé preklady Duchovných cvičení.....	20
3. DUCHOVNÉ CVIČENIA (OBSAH).....	22
3.1 Popis obsahu textu Duchovných cvičení.....	22
3.2 Poznámky.....	23
3.3 Rozlišovanie duchov.....	27
3.3.1 Dynamika vnútorných hnutí.....	28
3.3.2 Útecha a neútecha.....	29
3.3.3 Poznámky k rozlišovaniu (DC 6-17).....	30
3.3.4 Pravidlá k rozlišovaniu duchov (DC 313-336).....	32
3.3.5 Pravidlá k rozlišovaniu duchov (DC 313-327) - pre prvý týždeň.....	33
3.3.6 Pravidlá k rozlišovaniu duchov (DC 328-336) - pre druhý týždeň.....	35
3.4 Pravidlá.....	37
3.4.1 Pravidlá vzťahujúce sa k jedeniu a pitiu (DC 210-217).....	37
3.4.2 Pravidlá v dávaní almužien (DC 337-344).....	38
3.4.3 Poznámky o škrupuliach (DC 345-351).....	39
3.4.4 Pravidlá pre zmýšľanie v Cirkvi (DC 352-370).....	39
3.5 Princíp a fundament.....	40
4. DYNAMIKA DOPREVÁDZANIA.....	42
4.1 Všeobecná charakteristika.....	42
4.2 Ten, kto dáva cvičenia.....	43
4.3 Duchovné doprevádzanie.....	44
5. DYNAMIKA DUCHOVNÝCH CVIČENÍ.....	47
5.1 PRVÝ TÝŽDEŇ (DC 23-90).....	48
5.1.1 Cvičenia prvého týždňa.....	48
5.1.2 Štruktúra meditácií počas duchovných cvičení.....	48
5.1.3 Spytovanie svedomia.....	50
5.1.4 Realita hriechu vo svete.....	51
5.2 DRUHÝ TÝŽDEŇ (DC 91-189).....	53
5.2.1 Volanie Krista, večného Kráľa (DC 91-100).....	54
5.2.2 Voľba.....	55
5.2.2.1 Rozjímanie „o dvoch zástavách“ (DC 136-148).....	56
5.2.2.2 Rozjímanie „o troch kategóriách ľudí“ (DC 149-164).....	57
5.2.2.3 Uvažovanie „o troch spôsoboch poníženosti“ (DC 165-168).....	58

5.3 TRETÍ TÝŽDEŇ (DC 190-217)	59
5.3.1 Bláznovstvo kríža	60
5.3.2 Bezmocnosť a slabosť	61
5.4 ŠTVRTÝ TÝŽDEŇ (DC 218-260)	62
5.4.1 Zmŕtvychvstanie Ježiša	62
5.4.2 Mária – Naša Pani	63
5.4.3 Kontemplácia na dosiahnutie lásky	64
5.4.4 Možné úskalia štvrtého týždňa podľa súčasných interpretácií	64
ZÁVER.....	67
ZOZNAM LITERATÚRY	70

ÚVOD

V tejto diplomovej práci sa pokúsim priblížiť text *Duchovných cvičení* sv. Ignáca z Loyoly natoľko, nakoľko mi bude slúžiť k poodhaleniu dynamiky tohto textu a samotného procesu duchovných cvičení. Text *Duchovných cvičení* vznikol v 16. storočí, teda v dobe, ktorá je nášmu 21. storočiu veľmi vzdialená jednak historicky, ale hlavne iným sociálnym kontextom a inou mentalitou. Tento text, ktorý bol napísaný niekým, koho táto doba formovala, však nie je statický, zakonzervovaný v čase a dobe svojho vzniku. Obsahuje v sebe potenciál, dynamiku, ktorá môže meniť tých, ktorí s textom pracujú, čiže konajú duchovné cvičenia podľa návodu predloženého v knihe *Duchovných cvičení*.

Cieľom tejto práce je pokúsiť sa poodhaliť dynamický potenciál v texte *Duchovných cvičení* ako celku, tak i v jeho jednotlivých častiach. Tento potenciál sa nachádza okrem iného v spôsobe, ako Ignác z Loyoly tento text napísal: vo forme poznámok, pravidiel a rozdelení duchovných cvičení na štyri celky, každý s iným dôrazom. Text *Duchovných cvičení* vďaka tomu umožňuje veľkú adaptabilitu a variabilitu v procese duchovných cvičení, ku ktorej i on sám vyzýval. Poznámky, pravidlá a cvičenia rozdelené do štyroch týždňov, ktoré vznikli na základe jeho vlastných skúseností, kladú hlavný dôraz na flexibilitu a prispôsobenie pri ich aplikácii tak, aby ten, kto duchovné cvičenia robí, mal z nich čo najviac úžitku, s cieľom, aby ho tieto cvičenia menili a posúvali na ceste spoznávania seba samého a ukazovali a odkrývali mu spôsoby a možnosti, ako nasledovať Krista v konkrétnom mieste a čase.

Túto adaptabilitu a variabilitu textu *Duchovných cvičení* som využila i ja pri písaní tejto práce, kedy som sa nedržala striktnie usporiadania samotného textu. Keďže je počas duchovných cvičení veľmi dôležité to, čo sa deje vo vnútri exercitanta a rozlišovanie vnútorných hnutí (duchov) k tomu patrí, rovnako ako toto rozlišovanie patrí k dedičstvu ignaciánskej spirituality, spojila som vo svojej práci poznámky, ktoré sa vzťahujú k tejto téme, s pravidlami, ktoré sú zamerané na rozlišovanie duchov, do jednej kapitoly, hoci sa tieto v samotnom texte nachádzajú na rozdielnych miestach. K tomuto kroku som pristúpila jednak kvôli prehľadnosti a usporiadaniu, aby téma rozlišovania duchov bola ucelená, jednak tieto poznámky a pravidlá na rozlišovanie, spolu s duchovným doprevádzaním, podľa mňa predstavujú pozadie, na ktorom sa odohrávajú samotné štyri týždne duchovných cvičení. Z tohto dôvodu predstavím najskôr poznámky a pravidlá

obsiahnuté v texte *Duchovných cvičení*. Potom prejdem k duchovnému doprevádzaniu, keďže k duchovným cvičeniam neodmysliteľne patrí postava duchovného doprevádzajúceho. A hoci sa v samotnom texte *Duchovných cvičení* nenachádza popis požiadaviek, ktoré by mala osoba doprevádzajúceho splňovať, pokladám za dôležité zmieniť požiadavky a dôrazy, ktoré sú na túto postavu kladené v súčasnosti. Nakoniec upriamim svoju pozornosť na jednotlivé štyri časti duchovných cvičení. V časti vzťahujúcej sa k štyrom týždňom priblížim ich možný výklad a interpretáciu, ktorá sa bude dotýkať súčasnosti v tom zmysle, že svoju pozornosť zameriam i na niektoré súčasné interpretácie a dôrazy, ako je napríklad sociálny rozmer, ktoré ilustrujú dynamický potenciál textu *Duchovných cvičení*.

Táto práca si nekladie za cieľ zoznámiť s celým bohatstvom textu *Duchovných cvičení*, ale ukázať jeho možnú aplikáciu na súčasnosť. Rovnako nemá za cieľ predstaviť témy, ktoré by mohli byť zo súčasnej perspektívy voči textu *Duchovných cvičení* zaujímavé, ako sú napríklad možné aplikácie duchovných cvičení pre ženy vo vzťahu k vojenskej terminológii tohto textu a dobovo podmieneným výrazom, či otázku napätia medzi ľudskou slobodou a konkrétnym volaním Ducha Svätého a autoritou cirkevnej hierarchie, prípadne možné aplikácie a dôrazy duchovných cvičení pre kresťanov z iných denominácií, rozdiely medzi psychoterapiou a duchovným doprevádzaním, a iné.

1. ŽIVOT A DIELO: IÑIGO LÓPEZ DE OÑAZ Y LOYOLA (1491 – 1556)

1.1 Historický rámec

Keďže sa všetci rodíme v konkrétnom čase a mieste, sme nevyhnutne týmito dvomi ukazovateľmi určitým spôsobom determinovaní. Doba, v ktorej jedinec vyrastá, sa podieľa na utváraní jeho pohľadu na svet, a nedá sa uzátvorkovať. A tak predtým, než pristúpim k popisu základných faktov zo života sv. Ignáca z Loyoly, by som aspoň stručne priblížila niekoľko údajov o dobe, v ktorej vyrastal, a ktorá ho formovala, a ktoré sú s ohľadom na túto prácu dôležité.¹

Iñigo (španielska verzia jeho mena) vyrastal v kultúrnom prostredí neskoršej stredovekej feudálnej spoločnosti. Populárnou literatúrou tej doby boli rytierske romány. Tieto zobrazovali v idealizovanej a v intenzívnej podobe čnosti cenené vo feudálnej spoločnosti. Jedným z príkladov je zobrazenie ideálneho vzťahu medzi kniežatami (rytiermi) a ich kráľom, ktorému slúžili. Obe strany v týchto románoch vstupovali do tohto vzťahu dobrovoľne, symbolickým sľubom poslušnosti. Základom tohto vzťahu bola v ideálnom prípade láska, ktorá bola založená na vzájomnom rešpekte a na úcte. Obe strany, ako kráľ tak i rytier, sa zaväzovali voči sebe navzájom k určitým záväzkom. Tento vzťah a kvality, ktoré reprezentovali, boli medzi ideálmi, na ktoré bude Iñigo v čase svojej konverzie dávať dôraz, lebo mu ukazovali model, ktorý potom previedol na nasledovanie Krista, keď sa „začal obliekať do brnenia Krista.“²

Ďalšou dôležitou skutočnosťou, v ktorej Iñigo vyrastal, bola prítomnosť Maurov na Pyrenejskom polostrove.³ Vníмали ich ako neveriacich a tradičných nepriateľov kresťanstva, a predstavovali silnú, nenávidenú súčasť pôvodne katolíckeho Španielska

¹ Pri spracovaní jeho životopisu som vychádzala z nasledujúcich materiálov: IGNÁC Z LOYOLY: *Souborné dílo*, Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2005; SAINT IGNATIUS OF LOYOLA: *Personal Writings*, London: Penguin Books, 1996; LONSDALE David: *Eyes to See, Ears to Hear. An Introduction to Ignatian Spirituality*, London: Darton, Longman, Todd, 2007; FLEMING David L.: *What is Ignatian Spirituality?*, Chicago: Loyola Press, 2008; MEISSNER W. W.: *Ignatius of Loyola. The Psychology of a Saint*, New Haven and London: Yale University Press, 1992.

² Por. LONSDALE David: *Eyes to See, Ears to Hear. An Introduction to Ignatian Spirituality*, London: Darton, Longman, Todd, 2007, 35-43.

³ Označenie moslimov pôvodom zo severnej Afriky, ktorí od 8. do 15. storočia ovládali i južné Španielsko.

počas niekoľkých storočí. Ich prítomnosť na území Španielska sa datuje až do roku 1492 (rok po jeho narodení). Počas Iñigovho detstva prebehli ešte udalosti, ktoré boli zjednodušene prezentované ako križiacke výpravy. Z nich bol vo vzduchu stále cítiť duch križiakov a kráľ a jeho rytieri boli v úlohách tých, ktorí viedli nasledovníkov Krista proti neveriacim.⁴

A ako posledný dôležitý rozdiel medzi jeho dobou a našou, ktorý by som rada spomenula pre lepšie pochopenie sv. Ignáca, je naše vnímanie obrazu vojaka. Vojak jeho doby oproti súčasnosti, nepredstavoval tak malú skrutku vo vojenskej mašinérii. Od vojaka, hlavne od dôstojníka, sa vyžadoval vysoký stupeň iniciatívy, zručnosť v zbrani (hlavne v šerme), ďalej schopnosť motivovať druhých osobným príkladom, odvaha a statočnosť v nebezpečenstve života, a keď hrozilo, že by mohol stratiť tvár pred svojimi vojakmi.⁵ Vojaci boli, a do istej miery stále sú, na sebe závislí hlavne v čase vojny, kedy sa všetci delia o jedlo, o ubytovanie, absolvujú spolu dlhé putovania a všetky útrapy, ktoré k tomu patria, i s radosťou pri víťazstvách. Sú odkázaní na vzájomnú podporu a ochranu v čase zranení a smrti, musia si navzájom dôverovať a byť voči sebe lojálni, a spolupracovať na ťažkých a nebezpečných úlohách. Časť života, ktorú Ignác strávil v zbrani, mu tak poskytla skúsenosť priateľstva a spoločenstva s inými vojakmi (rytiermi) v zbrani, ktorá sa neskôr odrazí i pri jeho formovaní Spoločnosti Ježišovej.⁶

⁴ LONSDALE: op. cit., 40.

⁵ Viac k jeho životu v nasledujúcej kapitole. Tu by som iba zmienila, že Ignác sám predstavoval obraz statočného vojaka a mal dôležité postavenie, keďže počas obliehania Pamplony Francúzmi, keď boli všetci toho názoru, že by sa mali vzdať a zachrániť si životy, ich všetkých presvedčil, aby stále pokračovali v boji. Boj skončil až po jeho zranení, kedy sa ostatní vzdali. (z jeho životopisu - Ignác presvedčil *velitel'a*, ang. *commandant*, a všetkých rytierov, ang. *all the knights*.) Por. *REMINISCENCES or Autobiography of Ignatius Loyola*, as heard and written down by LUIS GONÇALVES DA CÂMARA, translated with introduction and notes by Philip ENDEAN, čl. 1. (ďalej len Rem.), in: SAINT IGNATIUS OF LOYOLA: op. cit., 13.

⁶ Por. LONSDALE: op. cit., 40-41.

1.2 Stručný životopis

Po krátkom oboznámení s dobou, v ktorej vyrastal, by som už pristúpila k samotnému priblíženiu jeho života. Iñigo sa narodil v kaštieli Loyola (r. 1491, presný dátum nie je známy) ako najmladší z trinástich detí baskického šľachtica. Jeho matka zomrela zanedlho po jeho narodení.⁷ Iñigo nepomýšľal na to, aby sa stal svätcom, ale v ranej mladosti zameral svoje ambície na život pri dvore a na kariéru vojaka. Keď mu ale kanónová guľa roztrieštila nohu pri obliehaní Pamplony (20. mája 1521), odniesli ho na rodinný zámok do Loyoly a jeho život dostal iný smer. Keďže bol jeho stav kritický, prijal sviatosť pomazania chorých (25. júna), ale o pár dní nastal náhly obrat k lepšiemu. Počas rekonvalescencie v rodinnom sídle začal z dlhej chvíle čítať namiesto zvyčajných rytierskych románov knihy o svätých, ktoré boli na hrade ako jediné k dispozícii.⁸

Toto čítanie o iných rytieroch, o svätých - hrdinoch Božích, v ňom podnietilo túžbu slúžiť jedine Bohu, ktorá by pár mesiacov nazad bola úplne nepredstaviteľná ako jemu samotnému, tak i ľuďom okolo neho. Vydávajúc sa peši na cestu ako pútnik opúšťa rodinné sídlo (február 1522). Počas svojho života bude o sebe hovoriť ako o pútnikovi, čo bola po určité obdobie jeho života pravda i doslovná. Cesta sa pre neho stane symbolom nasledovania Ježiša a tá ho nakoniec privedie na štúdiá do Paríža, kde zhromaždí okolo seba skupinu spoločníkov, ďalej ku kňazstvu a neskôr k založeniu nového rehoľného spoločenstva, *Tovarišstva Ježišovho*. On sám bude na toto obdobie a Božie zachádzanie s ním spomínať nasledovne:

„Boh s ním v tej dobe zachádzal tak, ako zachádza učiteľ v škole s dieťaťom, keď ho učí. Či už to bolo pre jeho nevzdelanosť alebo nechápavosť alebo že nemal nikoho, kto by ho učil, alebo kvôli pevnej vôli mu slúžiť, ktorú do neho vložil sám Boh, jasne veril, že s ním Boh takto zachádza a tento poznatok si navždy uchoval. Naopak, bol presvedčený, že keby o tom pochyboval, urazil by jeho Božskú Velebnosť.“⁹

⁷ Por. MEISSNER: op. cit., 8-9. V tejto knihe sa nachádza dobrý popis jeho raného detstva v prvej kapitole *Origins*, s. 3-17.

⁸ Počas tejto dlhej rekonvalescencie dospel ku konverzii, ktorá ovplyvnila jeho ďalší život a je veľmi dôležitá a z tohto dôvodu sa jej a jej dôsledkom venujem v inej časti tejto práce.

⁹ Rem. čl. 27. (Všetky preklady z angličtiny sú moje vlastné.)

Hoci v tejto fáze ešte Iñigo nemá jasnú predstavu o tom čo by mal robiť, jedna z možností bola prežiť zvyšok života vo Svätej zemi v pokání za hriechy mladosti. Na jeho ceste do Jeruzalema ho ale najskôr čaká niekoľko rozhodujúcich zážitkov. Prvou dôležitou udalosťou je nočné bdenie vo svätyni Panny Márie na Monserrate (23.-24. marec 1522), po ktorej nasleduje odchod do neďalekej Manresy, a konečne mystické zážitky u rieky Cardoner (september 1522).¹⁰ Všetky tieto prevratné udalosti mali zásadný vplyv na jeho ďalší život a poznámky, ktoré si zo svojich skúsenosti robil, sa stali základom pre jeho duchovné cvičenia. Keď sa nakoniec po sedemnástich mesiacoch od odchodu z Loyoly dostáva do Jeruzalema, svojho pôvodného cieľa, môže zostať iba dvadsať dní.¹¹ Jeho ďalšie putovanie potom smerovalo do Barcelony:

„Od tej doby, ako pútnik poznal, že si Boh nepraje, aby zostal v Jeruzaleme, stále v duchu uvažoval, čo by mal urobiť. Nakoniec sa priklonil viacej k tomu, že bude nejaký čas študovať, aby mohol pomáhať duším a rozhodol sa odísť do Barcelony.“¹²

V Barcelone začína študovať latinčinu, neskôr filozofiu v Alcalé, kde sa popri štúdiu venoval i apoštolskej činnosti a bol pre podozrenie z kacírstva na krátky čas väznený inkvizíciou. V štúdiu pokračuje krátko i v Salamanke (opäť uväznený na dvadsať dva dni). Do Paríža, jedného zo sídiel vtedajšej vzdelanosti, prichádza študovať vo februári v roku 1528 a podniká i niekoľko ciest do zahraničia, aby si zaobstaral finančné prostriedky. V roku 1533 tu získava licenciát z filozofie.

Keď bol ešte Ignác pútnikom a na začiatku jeho študentského života, ak bola k tomu vhodná príležitosť, dával sa do reči s ľuďmi s cieľom katechézy alebo duchovného vedenia. Časom sa okolo neho utvorila skupina spoločníkov, ktorí sa snažili o spoločný život a o prácu medzi tými najchudobnejšími. Pracovali hlavne v nemocniciach, starali sa

¹⁰ Z jeho životopisu, ako ho zaznamenal jezuita da Câmara na základe Ignácovho rozprávania môžeme zistiť, že putovanie bolo pre neho časom, kedy odovzdával Bohu kontrolu nad svojim životom, učil sa nechať sa ním viesť a zveriť mu do rúk svoj život. Zápasil so svojimi úzkosťami, obavami a škrupulami. Žil v modlitbách a nesmierne asketicky. O zážitku na brehu rieky Cardoner máme nasledovný popis: „A ako tam tak sedel, jeho vnútorný zrak sa začal rozjasňovať: niežeby mal nejakú víziu, ale dostalo sa mu pochopenia a znalosti veľa vecí, duchovných ako vo veci viery, tak i učenia, a to takým silným osvietením, že všetky veci mu prišli ako nové [...] dostal veľkú jasnosť v porozumení a to takú, že ak by mal dať dohromady všetku pomoc, ktorú dostal od Boha a nemálo všetkých vecí, ktoré sa naučil za svojich doterajších 62 rokov, všetky tieto dané dohromady, nebudú, si myslel, schopné obsiahnuť to, čo dostal v tom jedinom okamihu. A toto ho zanechalo s takým obrovským porozumením, že sa mu zdalo, že je niekým iným, má inú myseľ, než mal predtým.“ Rem. čl. 30.

¹¹ Ignácova cesta bola tiež školou v rozlišovaní a v slobode. Tento postoj a mentalitu pútnika neskôr odovzdal i svojim spoločníkom. Flexibilita a sloboda v kontexte rozlišovania ako ich poznáme z duchovných cvičení sú hlavným znakom Ignácovho dedičstva pre jeho Tovarišstvo.

¹² Rem. čl. 50.

o chorých a dávali duchovnú radu tam, kde to bolo potrebné. Veľa času taktiež strávili spolu na cestách a keď sa na nejakú dobu zdržali na jednom mieste, Ignác tiež dával cvičenia. Lonsdale uvádza že: „*spočiatku bola hlavným dôvodom jeho práce medzi ľuďmi osobná oddanosť Ježišovi [...], ktorá sa až časom rozšírila k hlbšiemu porozumeniu a k starosti o Cirkev, ktorú založil Ježis.*“¹³

So šiestimi druhmi a spoločníkmi skladá (15. augusta 1534) v kaplnke na Montmartre v Paríži slávnostný sľub, že pôjdu do Svätej zeme, kde budú pracovať v chudobe pre väčšiu Božiu slávu a pre dobro duší, ak by sa však plánovaná cesta nemohla uskutočniť, po roku čakania sa ponúknu v Ríme pápežovi, aby ich použil ako bude pokladať za vhodné. Tento sľub je považovaný za duchovný začiatok Spoločnosti Ježišovej.¹⁴

Po štúdiách a sľube na Montmartre sa Ignác vracia do vlasti, ale na kňazské svätenie sa už pripravuje v Benátkach. Keďže ani po vyše roku sa plánovaná cesta nemohla uskutočniť (druhovia márne čakali na loď, ktorá by ich dopravila do Jeruzaléma, ale z dôvodu vojny medzi Turkami a Benátkami, lode nepremávali), je veľmi pravdepodobné, že sa všetci druhovia vydali viac-menej spoločne na cestu a podľa svojho určenia zostávali po dvoch v Padove, Ferrare, Bologni a Siene, takže do Ríma šli iba traja (Ignác, P. Favre, D. Laínez).¹⁵

Dňa 25. júna 1537 je Ignác ako štyridsať šesť ročný vysvätený na kňaza. „*Po vysvätení na kňaza sa rozhodol, že nebude rok slúžiť omše, aby sa pripravil a modlil sa k Panne Márii, aby mu prejavila milosť a uviedla ho do hlbšieho spojenia s jej Synom. A jedného dňa v kostole, niekoľko míľ pred príchodom do Ríma, počas modlitby, pocítil naraz takú zmenu v jeho duši a jasne videl, že Boh Otec ho skutočne pričlenil ku Kristovi, jeho Synovi, že sa o tom neopovážil vôbec pochybovať.*“¹⁶

¹³ LONSDALE: op. cit., 54.

¹⁴ Medzi prvých spoločníkov spolu s Ignácom patrili: Pierre Favre (jediný kňaz v skupine), Francis Xavier, Diego Laínez, Nicolás Bobadilla, Alfonso Salmerón, Simao Rodrigues. Tento sľub bol zopakovaný v roku 1535 a 1536 (hoci bol Ignác neprítomný) s ďalšími spoločníkmi. Spoločne sa rozhodli založiť Spoločenstvo Ježišovo (1539). in: SAINT IGNATIUS OF LOYOLA: op. cit., v slovníku pod „First Companions“. V slovenskom jazyku sa používa v rovnakom význame Spoločnosť, Spoločenstvo, Tovarišstvo Ježišovo.

¹⁵ IGNÁC Z LOYOLY: op. cit., 287.

¹⁶ Tzv. zážitok v La Storta. Rem. čl. 96.

Od roku 1539 do roku 1556, kedy bol Ignác hlavou rozrastajúceho sa spoločenstva v Ríme, sa jeho vlastná práca v evanjelizácii a pri pomáhaní dušiam dost' zmenili.¹⁷ Naďalej pokračuje s dávaním exercícií. S mnohými ľuďmi je v korešpondenčnom kontakte a keď je to potrebné, poskytuje im pomoc a radu. Rovnako je prostredníctvom listov v kontakte s jezuitmi, ktorí boli roztrúsení po celom svete a tiež sa musí rozhodovať kam poslať ďalších, aby čo najlepšie slúžili Cirkvi a potrebným. V Ríme tiež pomáha zakladať dom pre katechumenov, sirotinec a útulok pre prostitútky. Jeden z jeho dôležitých aspektov nepriamej evanjelizačnej práce bola kompozícia *Konštitúcií* nového spoločenstva (*zapisovanie Konštitúcií rádu 1547– 1550*) a v roku 1548 vychádzajú tlačou i jeho *Duchovné cvičenia*.

Sv. Ignác zomiera v Ríme vo veku šesťdesiat päť rokov v skorých ranných hodinách dňa 31. júla 1556. V tom čase má Tovarišstvo asi tisíc členov v 13 rádrových provinciách so 110 domami. V roku 1609 ho pápež Pavol V. vyhlásil za blahoslaveného a v roku 1622 ho pápež Gregor XV. vyhlásil za svätého.

1.3 Písomné dedičstvo

Všetky dochované diela a písomnosti sv. Ignáca sú súčasťou diela známeho pod názvom *Monumenta Historica Societatis Jesu (MHSJ)*. Táto séria sa skladá skoro zo sto zväzkov, ktoré boli utriedené a pozbierané jezuitmi. Tento projekt začal už v roku 1894 a v roku 1929 ho prenunuli z Madridu do archívov Spoločnosti Ježišovej v Ríme, kde pokračuje až do súčasnosti.¹⁸ Súčasťou série *Monumenta Historica Societatis Jesu*, okrem obsiahlej korešpondencie, sú i ďalšie dochované diela sv. Ignáca.

Patria sem už spomínané *Duchovné cvičenia*, ktoré vyšli tlačou ešte za jeho života. Ďalej sú tam zaradené jeho ostatné diela, ktoré vyšli až po jeho smrti: *Konštitúcie Spoločnosti Ježišovej*; *Vlastný životopis sv. Ignáca z Loyoly*,¹⁹ ktorý bol zaznamenaný Luísom

¹⁷ Dňa 3. septembra 1539 bolo ústne potvrdené založenie nového rádu Spoločnosti Ježišovej (*Societas Iesu*) pápežom Pavlom III. a dňa 27. septembra 1540 potvrdenie nového rádu pápežskou bulou *Regimini militantis ecclesiae*.

¹⁸ MEISSNER: op. cit., 425.

¹⁹ Pod názvom „*Poutník - Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*“ je spolu s poznámkami súčasťou českého vydania IGNÁC Z LOYOLY: op. cit., 111-322. Anglicky vyšiel pod názvom „*Reminiscences or Autobiography of Ignatius Loyola*,“ in: SAINT IGNATIUS OF LOYOLA: op. cit., 3-64. Slovensky vyšiel

Gonçalves da Câmara, Ignácovým portugalským spolubratom, ktorému ho na jeho naliehanie a na naliehanie ďalšieho jezuitu, Jeronýma Nadala, vyrozprával,²⁰ *Duchovný denník a Formula inštitútu (FN)*.

pod názvom „*Rozhovory pútnika*“ a vydali ho slovenskí jezuiti v Kanade v roku 1990. V tejto práci pracujem s anglickým textom „*Reminiscences*,“ nakoľko som ho používala počas semestru na Heythrop College v Londýne (2009) a som s daným textom oboznámená.

²⁰ Ignác nechcel, aby si počas jeho rozprávania robil da Câmara poznámky, takže ten po stretnutí s ním utekal do svojej izby, aby si urobil poznámky toho, čo počul. Iba neskôr z týchto poznámok napísal súvislé rozprávanie. Por. SAINT IGNATIUS OF LOYOLA: op. cit., 6.

2. DUCHOVNÉ CVIČENIA (KNIHA)

V tejto časti sa pokúsim priblížiť vznik knihy *Duchovných cvičení*, ktorej text sa používa v súčasnosti. V celej svojej práci budem vychádzať zo slovenského prekladu *Rudolfa Mikuša SJ*, ktorý zrevidoval a podľa španielskeho prekladu *Candida de Dalmasesa SJ*, poznámkami a slovníkom doplnil *Štefan Senčík SJ*.²¹ Prihliadnem taktiež k českému prekladu *Roberta Kunerta SJ* a k anglickému prekladu od *Josepha A. Munitizeho SJ* a *Philipa Endeana SJ*.²²

2.1 Vznik textu Duchovných cvičení

Vznik textu *Duchovných cvičení* je úzko spojený s Ignácovou konverziou. Ignác sám mal na otázku Luisa Gonçalvesa ohľadne vzniku *Duchovných cvičení* odpovedať:

„Povedal mi, že čo sa týka *Exercícií* nevytvoril ich všetky v rovnakom čase, skôr že niektoré veci, ktoré zvykol pozorovať vo svojej duši a našiel ich užitočné pre seba a zdalo sa mu, že by mohli byť užitočné tiež pre iných, tak ich zvykol zapisovať [...] Čo sa týka voľby, výslovne mi povedal, že ich zostavil z rozmanitosti ducha a myšlienok ktoré mal, keď bol stále v Loyole, keď bol chorý kvôli nohe.“²³

Počas tejto jeho rekonvalescencie po zranení nohy, si pri čítaní knihy *Vita Christi (Život Krista)* od kartuziána Ludolfa Saského a zbierky Životov svätých *Legenda aurea (Zlatá legenda)* od Jacopa di Voragineho²⁴ začal všímať stav svojho vnútra a hnutia svojej duše, ktoré v ňom čítanie týchto kníh vyvolávalo a čo v ňom zanechávalo, a ktoré boli iné než pri čítaní rytierskych románov. Čítanie o svätých vyvolalo v Ignácovi túžbu ich imitovať a „s Božou milosťou robiť to, čo robili oni.“ Pod vplyvom týchto myšlienok začal premýšľať o svojom doterajšom živote a o tom, čo všetko musí urobiť, aby odčinil svoje hriechy.²⁵ „A už pomaly zabúdal na svoje niekdajšie myšlienky vďaka týmto svätým túžbam, ktoré mal. Tieto túžby sa v ňom upevnili vďaka nasledujúcemu videniu: keď jednej noci nespál,

²¹ SVÄTÝ IGNÁC Z LOYOLY: *Duchovné cvičenia. Exercície*, Trnava: Dobrá kniha, 2005.

²² *Duchovní cvičení*, in: IGNÁC Z LOYOLY: op. cit., 9-110. *The Spiritual Exercises*, in: SAINT IGNATIUS OF LOYOLA: op. cit., 278-360.

²³ Rem. čl. 99.

²⁴ IGNÁC Z LOYOLY: op. cit., poznámka č. 39, 209.

²⁵ Por. Rem. čl. 9.

jasne uvidel podobu Našej Pani so svätým dieťaťom Ježišom a pri pohľade na tento výjav, ktorý trval nejaký čas, pocítil neuveriteľnú útechu. Toto v ňom zanechalo pocit neuveriteľného znechutenia nad svojim doterajším životom, hlavne vo veciach zmyselnosti, až sa mu zdalo, že mu boli z duše vymazané všetky predstavy, ktoré v nej boli dovtedy vtlačené. A tak odvtedy až do augusta 1553, kedy je písaný tento text, nikdy už ani v najmenšom neprivilil k zmyselnostiam. Z toho je možné predpokladať, že toto vnuknutie bolo od Boha [...] ako výsledok, jeho brat, ako i všetci ostatní v dome, postupne na ňom poznávali zmenu, ktorá sa udiala v jeho vnútri.²⁶

Ku koncu jeho rekonvalescencie, keď bol Ignác opäť schopný chodiť, ho jeho brat konfrontoval priamo, keďže zmena, ktorá sa s ním stala po jeho konverzii, sa stávala stále jasnejšou, a on, a zvyšok rodiny mali podozrenie, že sa chystá urobiť nejakú radikálnu zmenu. Snažil sa ho presvedčiť, aby nič také nepodnikal, ale Ignác odolal tlaku rodiny, opustil rodinné sídlo a doterajší život, a začal žiť ako pútnik.²⁷

Tento malý exkurz do Ignácovho života mi poslúžil k tomu, aby som ukázala, že o skúsenosti, ktoré získal pri svojej konverzii, a o poznatky pri jeho nasledovaní Krista, sa Ignác podelil v texte *Duchovných cvičení*. Ignác si zaznamenával postrehy svojich vnútorných hnutí pri hľadaní vôle Božej v jeho živote a neskôr i zo skúseností vedenia iných, ktorým exercície dával (čiže, keď pomáhal iným pri ich nasledovaní Krista v ich životoch). Text, ktorý obsahuje kniha *Duchovných cvičení* vznikol postupne na rôznych miestach, kde Ignác pobýval. Jeho putovanie po konverzii ho postupne, ako som uviedla v jeho životopise, priviedlo do Manresy, Jeruzalema, Barcelony, Paríža, Ríma a iných miest. Prvé poznámky vznikli ešte počas jeho rekonvalescencie po zranení nohy na rodinnom hrade v Loyole. Niektorí bádatelia sa prikláňajú k tomu, že text *Duchovných cvičení* bol napísaný ešte predtým než Ignác opustil Manresu, ako ovocie jeho skúsenosti tam, mimo pravidiel o zmýšľaní o Cirkvi.²⁸ Konsenzus existuje vo veci toho, že Ignác

²⁶ Rem. čl. 10.

²⁷ Por. Rem. čl. 12.

²⁸ MEISSNER: op. cit., 422. Pre zaujímavosť uvádzam tiež názor anglického jezuitu a profesora systematickej teológie na Oxforde, Philipa Endeana, podľa ktorého Ignác jednoducho nemohol mať svoje zážitky v Manrese, keby sa predtým nenaučil rozpoznávať a interpretovať tento fenomén istým spôsobom. Navyše obsah a dôležitosť týchto zážitkov sa odkrýval Ignácovi postupne, keď ich žil a nejakým spôsobom sa ich pokúšal zdieľať s inými. Nazýva túto jeho skúsenosť plodnú, plody nesúcu (*generative experience*). ENDEAN P.: *Discerning Behind the Rules. Ignatius's First Letter to Teresa Rejadell*, <http://www.theway.org.uk/back/s064Endean.pdf> (5.12.2010).

zrevidoval svoje poznámky k *Duchovným cvičeniam* vo svetle jeho skúseností v Paríži, pravdepodobne okolo roku 1535.²⁹

2.2 Vznik knihy a prvé preklady Duchovných cvičení

Existuje niekoľko raných verzií textu *Duchovných cvičení*. Žiaľ nezachoval sa úplne pôvodný rukopis písaný Ignácom. V Rímskych archívoch Spoločnosti Ježišovej je dochovaný španielsky manuskript, verná kopia podľa originálu, ktorý sa označuje ako „Autograf“. Hoci nebol napísaný samotným Ignácom, obsahuje rozsiahle poznámky a opravy napísané jeho rukou (uvádza sa 64 opráv), datované pravdepodobne do roku 1550.³⁰ Tento „Autograf“ bol starostlivo napísaný Ignácovým tajomníkom Bartolomejom Ferrao.³¹

Existujú tri základné latinské preklady textu *Duchovných cvičení*. Prvý, veľmi doslovný latinský preklad, dochovaný v dvoch verziách nazvaných *Versio prima 1.* a *Versio prima 2.*, s minimálnymi rozdielmi, je dôležitý pretože sa dátum jeho vzniku predpokladá asi o 10 rokov skôr, než vznik „Autografu“ a Ignác sa mohol nejakým spôsobom podieľať na jeho preklade.³² Pre druhý latinský preklad sa používa označenie „Vulgata“. Ide o prácu Andrého des Freux, francúzskeho jezuitu (latinsky Frusius), vzdelaného v klasickej latinčine, ktorá vznikala pod Ignácovým vedením. Tento elegantný preklad vznikol na objednávku, aby mohol byť predložený pápežovi k schváleniu v roku 1548.³³ Kniha *Duchovných cvičení* bola ako jediná Ignácova práca publikovaná ešte za jeho života (v edícii 500 kusov).³⁴ Túto štylisticky upravenú verziu schválil pápež Pavol III. apoštolským listom *Pastoralis officii* dňa 31. júla 1548.³⁵ V tomto liste sa okrem iného píše:

²⁹ MEISSNER: op. cit., 423. Rovnako Meissner uvádza, že ďalšie revízie mohol Ignác urobiť počas svojho pobytu v Ríme (1538-41). Tamtiež, 424.

³⁰ *The Spiritual Exercises*, in: SAINT IGNATIUS OF LOYOLA: op. cit., 281.

³¹ *Duchovní Cvičení Sv. Ignáce z Loyoly*: preložil J. Ovečka SJ, Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1941, poznámka v úvode prekladateľa.

³² *The Spiritual Exercises*, in: SAINT IGNATIUS OF LOYOLA: op. cit., 281-282.

³³ Tamtiež 281.

³⁴ Podľa tradície si mal Ignác ponechať všetkých päťsto kusov a dať knihu iba tomu, kto už mal za sebou skúsenosť exercícií, väčšinou pod jeho vedením. Jeho starosťou vraj bolo, že iba ten, kto už mal za sebou skúsenosť duchovných cvičení, bude vedieť ako ich adaptovať a prispôbiť na konkrétneho jednotlivca. FLEMING David L.: *Like the Lightning: the Dynamics of the Ignatian Exercises*, St. Louis: Institute of Jesuit Sources, 2004, 11.

³⁵ IGNÁC Z LOYOLY: op. cit., 10.

„Tieto cvičenia sú veľmi užitočné a prospešné pre veriacich v Krista na duchovnú útechu a na úžitok nielen pre dobrú povest', ktorá prichádza o nich z mnohých miest, ale aj pre dôkazy širokej verejnosti [...] Po dôkladnom preskúmaní sme uznali, že sú plné nábožnosti a svätosti, že sú a budú veľmi užitočné a prospešné na povzbudenie a duchovný úžitok veriacich.“³⁶

Freuxova „vulgátová“ verzia sa tak stala oficiálnym textom *Duchovných cvičení* a tento text bol u jezuitov vo veľkej úcte.³⁷

Kvôli voľnejšiemu prekladu vo verzii „Vulgaty“ v porovnaní s hrubším, neotesanejším, ale výrazovo expresívnejším textom *Versio Prima*, dvadsiaty prvý generálny predstavený Spoločnosti Ježišovej, Ján Roothaan v roku 1835 publikoval nový tzv. literárny latinský preklad.³⁸ Tento tretí preklad nahradil v praktickom používaní text „Vulgaty“, ale staršie verzie si uchovali svoju prestíž a dôležitosť, lebo boli potvrdené Cirkvou a tiež posledných osem rokov svojho života Ignác používal „vulgátovú“ verziu pri dávaní Exercícií.³⁹

Historicko-kritické vydanie textu *Duchovných cvičení* vyšlo v *Monumenta Historica Societas Jesu* v Ríme roku 1969 pod názvom *Exercitia Spiritualia*. Najnovšie španielske vydanie s úvodom, textom, poznámkami a slovníkom pripravil španielsky historik Tovarištva Ježišovho Candido de Dalmases SJ a vyšlo v roku 1987.⁴⁰

³⁶ Apoštolský list *Pastoralis officii*, in: SVÄTÝ IGNÁC Z LOYOLY: op. cit., 13.

³⁷ SVÄTÝ IGNÁC Z LOYOLY: op. cit., 11.

³⁸ Hoci bola Spoločnosť Ježišova v roku 1773 zrušená pápežom Klementom XIV., Roothaan, ktorý sa narodil v roku 1785 v Amsterdame, vstúpil do noviciátu roku 1800 v Rusku. Tam nebol v platnosti pápežský dekrét zrušenia a preto tu mohli jezuiti i naďalej existovať. Spoločnosť Ježišova bola obnovená v roku 1814 pápežom Piom VII. Por. tamtiež 11.

³⁹ MEISSNER: op. cit., 424.

⁴⁰ SVÄTÝ IGNÁC Z LOYOLY: op. cit., 11.

3. DUCHOVNÉ CVIČENIA (OBSAH)

3.1 Popis obsahu textu Duchovných cvičení

Po predstavení hlavných medzníkov zo života sv. Ignáca a vzniku knihy *Duchovných cvičení* a jej prvých prekladov, v tejto časti priblížim samotný obsah a rozdelenie tejto jeho najznámejšej práce, a potom prejdem k jednotlivým častiam podrobnejšie. Dobrým priblížením obsahu knihy *Duchovných cvičení* pre niekoho, kto sa s ňou nikdy nestretol, je príklad zo školských lavíc, ako ho ilustruje americký jezuita David L. Fleming. Dôvodom, prečo tak robí, je „zvláštnosť“ tejto knihy, lebo hoci sa jedná o knihu, nedá sa k nej pristupovať ako k iným knihám, nie je určená na čítanie. Kniha *Duchovných cvičení* je podľa neho tým, čo proklamuje jej názov, teda knihou určenou k cvičeniu, k precvičovaniu - cvičebnica (*an exercise book*). Ak sme si už niekedy niečo precvičovali z cvičebnice, napríklad pri učení matematiky, či cudzieho jazyka vieme, že zvyčajne máme k dispozícii i hlavnú knihu k preberanej látke, ku ktorej sa vraciame a z ktorej čerpáme. Cvičebnica je vedľajším doplnkovým textom na aktívne precvičovanie hlavnej látky. Tým hlavným textom, obsahom, z ktorého by sme počas duchovných cvičení mali podľa Fleminga čerpať je náš doterajší život videný vo svetle životného príbehu Ježiša z Nazareta ako je zachytený v Evanjeliách.⁴¹

Známy nemecký teológ a jezuita Karl Rahner k obsahu a popisu knihy *Duchovných cvičení* napísal, že nie sú žiadnou poučnou knihou, ani kompendiom asketiky či mystiky a už vôbec nie doktrinálnym spisom. Tvrdí, že exercície sú návodom, pokynom, sú to pravidlá k niečomu, čo sa má konať, a tým čo sa má konať, je objavenie Božej vôle a rozhodnutie sa pre ňu.⁴² Kniha *Duchovných cvičení* nie je teologickým systémom. Z teologického hľadiska nie sú exercície ničím iným než voľbou, voľbou prostriedkov a konkrétnej cesty, ako v sebe uskutočniť živé kresťanstvo.⁴³

K cieľom duchovných cvičení *Slovník kresťanskej spirituality* zaraďuje: spoznať tajomstvo Boha a zažiť ho v osobnej a tiež ľudskej histórii; uvedomiť si, že život a smrť Ježiša predstavujú podložie kresťanského života; ďalej prijať, že Boh poslal na svet Syna, aby ho s ním zmieril, uzdravil a spasil a že kresťanská cirkev, založená Bohom, je nástrojom

⁴¹ Por. FLEMING: *Like the Lightning*, 9.

⁴² RAHNER Karl: *Dynamický prvek v církvi*, Olomouc: Centrum Aletti, 2007, 109.

⁴³ RAHNER Karl: *Rozjímání podle Exercícií sv. Ignáce*, Olomouc: Centrum Aletti, 2001, 7-8.

vykúpenia, uzdravenia a zmierenia, a skrze Ducha Svätého pokračuje v práci Syna; nakoniec poznať, že kresťanská cesta je cestou lásky.⁴⁴

Kniha *Duchovných cvičení* obsahuje spôsoby modlitby, meditácie a kontemplácie, reflexie, ktoré sú zoradené tak, aby pomohli exercitantovi k prehĺbeniu a lepšiemu pochopeniu Božieho tajomstva manifestovaného v Ježišovi. Následne, aby v tomto svetle reflektovali svoj život a posunuli sa k rozlíšeniu, a pristúpili k voľbe. Sú silným nástrojom k zmene a k rastu. Popis cvičení a materiály k nim načrtávajú možnú očakávanú reakciu pri meditáciách, a tieto poznámky a rady sú určené tým, ktorí už boli exercíciami vedení niekým iným a teraz oni pomáhajú druhým.⁴⁵

Hlavnou úlohou exercícií je teda pomôcť kresťanom k lepšiemu usporiadaniu ich života v slobode pred Bohom. Štyri týždne, ktoré sú k tomu určené, sa postupne zameriavajú na hriech a jeho dôsledky, na život Krista a jeho smrť, a na jeho zmŕtvychvstanie. Nakoniec sú charakterizované tiež postavou doprevádzajúceho, ktorý doprevádza exercitanta cvičeniami, u ktorého dochádza k reflexii obrazu Boha a seba, smerujúc k prevzatiu rozhodnutí k osobnej reforme a zmene.⁴⁶ Cieľom duchovných cvičení sv. Ignáca je, podľa Fleminga, určitý druh odpovede z našej strany. Tou odpoveďou by mala byť odpoveď srdca, ktorá skutočne zmení celého človeka. „Srdce“ myslené nie iba vo význame našich emócií, ale vo význame, ktorý referuje o našej vnútornej orientácii, o samotnom strede (jadre) nášho bytia. Exercitantova odpoveď srdca na Božie volanie je preňho základným kameňom celých duchovných cvičení a je našou slobodnou voľbou.⁴⁷

3.2 Poznámky

Text *Duchovných cvičení* má v sebe dynamický potenciál vďaka spôsobu, ako Ignác z Loyoly tento text napísal. Poznámky, ktoré vznikli na základe jeho vlastných skúseností,

⁴⁴ Por. SHELDRAKE P. (ed.): *The New SCM Dictionary of Christian Spirituality*, London: SCM Press, 2005, 355.

⁴⁵ Teoreticky je možné si predstaviť, že by si zapálený jednotlivec vzal do ruky text *Duchovných cvičení* a postupoval by sám bez doprevádzajúceho podľa jednotlivých bodov. Máme nakoniec príklad v samotnom Ignácovi, ale exercície, ako sú predložené v jeho texte, predpokladajú osobu doprevádzajúceho. Jezuita J. Ovečka k tomu napísal: „*Nejsou knihou, která [...] by postačila sama, bez zkušeného vůdce duchovního [...] proto lze cvičení, aspoň to první a úplná, sotva konati samému.*“ In: *Duchovní cvičení Sv. Ignáce z Loyoly*: op. cit., 19-20.

⁴⁶ McGRATH Alister E.: *Christian Spirituality. An Introduction*, Oxford: Blackwell Publishing, 2009, 160.

⁴⁷ FLEMING: *What is Ignatian Spirituality?*, 13-16.

umožňujú veľkú adaptabilitu tohto textu. Tieto poznámky sú totiž napísané tak, aby mal ten, kto duchovné cvičenia robí, z nich čo najviac úžitku. Záleží na doprevádzajúcom ako a v akom rozsahu mu ich predloží.

Text *Duchovných cvičení* (DC) obsahuje dvadsať poznámok, ktoré sa nachádzajú na začiatku knihy, ešte pred prvým týždňom.⁴⁸ Tieto poznámky nemajú záväzný charakter a nie je dôležité ich všetky striktné dodržiavať. Obsahujú v sebe akúsi „pedagogiku“ duchovných cvičení, z ktorej môže doprevádzaný čerpať podľa potreby. Hneď v prvej poznámke sv. Ignác objasňuje termín „duchovné cvičenia“ nasledovne:

„Výrazom „duchovné cvičenia“ označujeme akýkoľvek spôsob spytovať si svedomie, rozjímať, kontemplanovať, ústne i v duchu sa modliť a iné duchovné činnosti, ako o tom bude reč. Lebo ako prechádzať sa, kráčať a bežať sú telesné cvičenia, práve takisto sa volajú duchovnými cvičeniami všetky spôsoby pripraviť a naladiť si dušu, aby sa pozbavila všetkých nezriadených náklonností a aby po zbavení sa ich hľadala a našla Božiu vôľu v usporiadaní vlastného života na spásu svojej duše.“⁴⁹

Taktiež ďalšie poznámky poskytujú praktický návod založený na skúsenosti samého Ignáca pri dávaní exercícií.⁵⁰ Tak napríklad v druhej a v tretej poznámke Ignác odporúča, aby pri podávaní návodu a spôsobu rozjímania a nazerania, doprevádzajúci iba stručne a krátko vysvetlil jednotlivé body textu k rozjímaniu: *„lebo nie mnoho vedomosti nasycuje a uspokojuje dušu, ale vnútorné precítenie a vychutnávanie vecí.“⁵¹* Obe poznámky majú čo do činenia s modlitbou a jej formou počas exercícií. V súčasnej literatúre a praxi je najčastejšou formou modlitby počas duchovných cvičení tzv. lectio divina, ktorá sa skladá

⁴⁸ Český preklad z roku 2005 začína obľúbenou modlitbou sv. Ignáca zo 14. storočia nazvanou „Anima Christi“ - „Duša Kristova“. V anglickom preklade je táto modlitba uvedená v Prílohe (medzi modlitbami uvedenými k používaniu počas duchovných cvičení) a v slovenskom preklade sa daná modlitba nevyskytuje vôbec. Táto modlitba sa v španielskom „Autografe“ nevyskytovala, ani v prvých latinských prekladoch, k textu *Duchovných cvičení* sa začala pridávať až neskôr.

⁴⁹ DC 1. Text *Duchovných cvičení* je veľmi prehladne členený, keďže každý odsek je očíslovaný. Toto číslovanie je rovnaké pre všetky jazykové preklady.

⁵⁰ Na tomto mieste by som ešte uviedla, že v slovenskom preklade, s ktorým pracujem, sa dôsledne používajú dvojice: *exercitant – exercitátor*, prípadne: *ten, kto dáva cvičenia – ten, kto ich robí*. Ja budem v práci uvádzať i tretiu dvojicu: *doprevádzajúci – doprevádzaný*, keďže i táto dvojica sa v knihách o duchovných cvičeniach používa. Vo všetkých prípadoch pôjde o popis toho istého vzťahu. Rovnako toto označenie vzťahujem na obe pohlavia, mužov i ženy. Sv. Ignác mal používať iba termín *ten, kto exercície dáva* (*el que da los ejercicios*) a tento výraz mal naznačiť, že tým, kto exercície vedie, je Boh: *„Takže bremeno „úspechu“ musí ležať na Bohu, ktorý jediný to unesie.“* In: GROGAN Brian: *The One who Gives the Exercises*, in: SHELDRAKE P. (ed.): *The Way of Ignatius Loyola. Contemporary Approaches to the Spiritual Exercises*, London: SPCK, 1991, 179-190, 179.

⁵¹ DC 2. K tomuto bodu sa v poznámkach slovenského prekladu uvádza, že jeden zo základných princípov duchovných cvičení je činnosť Ducha Svätého.

sa z čítania, z meditácie, afektívnej modlitby a kontemplácie (*lectio, meditatio, oratio, contemplatio*) a je postavená na materiále, ktorý je predložený k modlitbe.⁵²

So samotnou štruktúrou cvičení nás Ignác zoznamuje vo štvrtej poznámke, ktorá nás informuje, že cvičenia by mali celé neprerušene trvať tridsať dní.⁵³ Hoci sú rozdelené a označené ako týždne ešte neznamena, že každý kto dostáva cvičenia ich bude prežívať rovnako a bude potrebovať rovnaký počet dní na zvládnutie jednotlivých častí. Takže hoci sa pre ne používa označenie štyroch týždňov, v skutočnosti zodpovedajú štyrom častiam s rôznym počtom dní u každého jednotlivého exercitanta. Tieto štyri týždne (časti) sú rozdelené nasledovne:

1. časť - uvažovanie a nazeranie o hriechoch;
2. časť - život Krista, nášho Pána, až po Kvetnú nedeľu vrátane;
3. časť - utrpenie Krista, nášho Pána;
4. časť - vzkriesenie a nanebovstúpenie s dodatkom o troch spôsoboch modlitby.⁵⁴

K ostatným poznámkam by som zmienila, že Ignác nabáda vstupovať do duchovných cvičení s odvahou, šľachetnosťou a veľkodušnosťou k Stvoriteľovi.⁵⁵ Ďalej k základným princípom duchovných cvičení patrí, aby boli prispôbené k dispozíciám toho, kto ich chce prijímať a to: „*podľa veku, vzdelania alebo nadania, aby sa nedávalo tomu, kto je málo vzdelaný alebo málo chápaný to, čo by ľahko neunesol a z čoho by nemohol mať úžitok. Podobne sa musí dávať každému podľa miery, akou sa chce urobiť spôsobilým, aby mu to bolo viac na pomoc a pokrok.*“⁵⁶

Je dôležité, aby osobná história exercitanta prišla do kontaktu s históriou Krista, ale vždy iba takým spôsobom, ktorý rešpektuje jeho osobné možnosti.⁵⁷ Exercitátor by taktiež toho, kto robí cvičenia, nemal viesť ani na jednu alebo druhú stranu, ale mal by stáť „*v strede ako jazýček na váhe*“ tak: „*aby pri hľadaní Božej vôle sám Stvoriteľ a Pán sa dával*

⁵² Por. IVENS M.: *Understanding the Spiritual Exercises*, Leominster: Gracewing, 1998, 3.

⁵³ Tzv. „veľké exercície“, ktoré trvajú tridsať dní sa odporúčajú predovšetkým ľuďom, ktorí sa nachádzajú v období vážnych zmien svojho života a stoja pred vážnymi rozhodnutiami. Vyžadujú určitú námahu (ochota k námahe a k sústredenosti je nutná) a nie sú vhodné pre toho, kto je už dlhší čas fyzicky, duševne i psychicky preťažený a vyčerpaný. BARÁTH B.: *Uviest' svoj život do súladu s Božou vôľou. Návod k exercíciám sv. Ignáca z Loyoly*, Nitra: Spoločnosť Božieho Slova, 2000, 8-9.

⁵⁴ DC 4

⁵⁵ DC 5

⁵⁶ DC 18

⁵⁷ ENDEAN P.: *The Spiritual Exercises*, <http://www.theway.org.uk/endeandweb/CambCompSpEx.pdf> (5.12.2010).

*spoznať nábožnej duši a pritúlil ju k sebe, aby ho milovala a chválila, usmerňujúc ju na cestu, na ktorej mu v budúcnosti bude môcť lepšie slúžiť.*⁵⁸

Tiež sa od exercitanta vyžaduje istá vnútorná a vonkajšia disciplína, a keď doprevádzajúci pozoruje, že sa v ňom nič nedeje, Ignác radí, že sa ho treba spýtať ako vykonáva uložené cvičenia, a či zachováva ich stanovený čas a dĺžku.⁵⁹ Poznámka devätnásta popisuje iný možný spôsob ako dávať duchovné cvičenia pre tých, ktorí si nemôžu dovoliť z dôvodu práce, zamestnania, rodiny či iných dôvodov a povinností, absolvovať tridsať dní cvičení v samote. Tu sa predkladá možnosť sledovať cvičenia počas dlhšieho časového obdobia a jednotlivec si sám vyčlení čas na modlitbu a na reflexiu.⁶⁰ V súčasnosti je tento spôsob exercícií známy i pod názvom „exercície v bežnom živote.“ Posledná dvadsiata poznámka hovorí o tom, že tomu, kto bude robiť celé exercície, by sa mali dávať v poradí ako nasledujú. Taktiež sa tu zmieňujú ďalšie dôležité predpoklady, ktoré majú vplyv na priebeh a dynamiku cvičení. Konkrétne ide o fyzické i psychologické odlúčenie od vonkajšieho sveta a každodennú účasť na omši, s cieľom priblíženia a spojenia sa so Stvoriteľom, našim Pánom.⁶¹

Zvyšné poznámky (DC 6-17) sa všetky vzťahujú k rozlišovaniu duchov. V texte *Duchovných cvičení* sa nachádzajú i pravidlá o rozlišovaní duchov (DC 313-336), ktoré sa však nachádzajú až na konci textu. Dôvod, prečo sa poznámky a pravidlá, ktoré sa vzťahujú k rozlišovaniu duchov nachádzajú na dvoch rôznych miestach textu nepoznám. Jedna zo súčasných možných interpretácií jezuitu Davida L. Fleminga sa dá vzťahovať i k tejto otázke. Hovorí o tom, že neexistuje niečo také ako pôvodná, ničím nezaťažená interpretácia *Duchovných cvičení*, ale iba ich jedinečná adaptácia na konkrétneho exercitanta.⁶² Nazerané z tohto uhla pohľadu, môžeme dôvod, prečo sú poznámky k rozlišovaniu duchov na začiatku knihy a pravidlá o rozlišovaní duchov na jej konci, spojiť s ich adaptabilitou a vidieť dôvod v tom, aby boli aplikované kedykoľvek v priebehu duchovných cvičení, keď to duchovný doprevádzajúci uzná za vhodné.

⁵⁸ DC 15

⁵⁹ Por. DC 6

⁶⁰ Por. DC 19

⁶¹ Por. DC 20

⁶² Por. FLEMING: *Like the Lightning*, 166.

3.3 Rozlišovanie duchov

Rozlišovanie duchov alebo vnútorných hnutí patrí k dedičstvu ignaciánskej spirituality. Kniha *Duchovných cvičení* je určitým spôsobom i knihou na zacvičovanie sa do rozlišovania duchov, je pomôckou pre praktický život kresťanov podľa viery.⁶³ Dôležité je taktiež čítať text *Duchovných cvičení* skrz Ignácovo vlastný životný príbeh. Čítaním jeho životopisu sa môžeme pre lepšie pochopenie i našich vnútorných hnutí vrátiť spolu s ním v čase do doby, keď si ležiac na hrade v Loyole a zotavujúc sa zo zranenia, začal v sebe všímať rozdielne vnútorné hnutia a čo v ňom zanechávali. Počas týchto dlhých mesiacov si pri čítaní kníh o životoch svätých a ich činoch, a počas jeho snívania o podobných činoch, ktoré by urobil on na ich mieste, jedného dňa všimol rozdiel, keď si toto snívanie, ale hlavne to, čo v ňom zanechávalo porovnal s tým, keď sníval o svetských veciach. Napríklad, čo všetko by ako udatný a statočný rytier urobil pre nejakú dámu, aby si získal jej srdce.⁶⁴ Takto je o tom zaznačené v jeho životopise:

„Predsa len tam bol rozdiel: keď myslel na svetské veci, veľmi sa z nich tešil, ale keď ich opustil, keď bol unavený, zistil, že sa cíti vyprahnutý a nespokojný. Ale keď (myslel) ako pôjde do Jeruzalema naboso a nič nebude jesť iba byliny, a o iných tvrdých skúškach, ktoré videl, že svätí robili, bol nielen spokojný, kým sa oddával týmto myšlienkam, ale zostal šťastný a spokojný i keď sa nimi prestal zaoberať [...] až raz, keď bol jeho zrak trochu otvorený si všimol a začal žasnúť nad týmto rozdielom a uvažovať o ňom, čerpajúc zo skúsenosti, že z niektorých myšlienok zostával smutný a z druhých šťastný, a takto pomaly poznal rozdiel v rôznych druhoch duchov, ktoré sa v ňom hýbali: jeden od zlého, druhý od Boha.“⁶⁵

Tento postreh mal ďalekosiahle dôsledky, ktoré sa vtedy nedali predvídať. Z jeho životopisu už vieme, ako sa tento poznatok spolu s jeho konverziou odrazil v jeho živote. Pre nás je ale dôležité, že sa nám v texte *Duchovných cvičení* uchovali jeho postrehy, ktoré si zaznamenával. V nich je popísané i to, ako má postupovať ten, kto cvičenia dáva, keď pozoruje, že exercitant prežíva tieto dve rozdielne hnutia, ktoré Ignác nazýva *útechou* a *neútechou* (niekde i *bezútešnosť*).⁶⁶

⁶³ BARÁTH: *Uviesť svoj život do súladu s Božou vôľou*, 95. Pod slovom „duchovia“ si môžeme predstaviť všetky formy vnútorných hnutí (napr. nálady, pocity, myšlienky, plány, predstavy, túžby atď.). Tamtiež 78.

⁶⁴ Por. Rem. čl. 6-7.

⁶⁵ Rem. čl. 8.

⁶⁶ Consolación – desolación (španielsky), consolation – desolation (anglicky).

Hoci sa tieto pravidlá zakladajú na Ignácovej osobnej skúsenosti, v porovnaní s kresťanskou tradíciou neprinášajú skoro nič nového.⁶⁷ Jedinou novinkou je, že Ignác spája rozlišovanie duchov s voľbou, čiže so zvolením životného stavu, so zacielením nášho života. V konečnom dôsledku ide pri rozlišovaní o to, či nás tieto hnutia vedú k Bohu alebo nie, či prispievajú k našej spáse, alebo nie. Cieľom týchto pravidiel je odstrániť prekážky na našej ceste k Bohu.⁶⁸ Počas exercícií dával sv. Ignác veľký dôraz na osobnú skúsenosť s rôznymi hnutiami ducha, hlavne v prípadoch, keď sa rozhoduje o životnom smerovaní. Sám predpokladal vhodnosť exercícií skôr pre tých, ktorí sa ešte nerozhodli pre konkrétny životný stav, lebo to predpokladá väčšiu rozmanitosť duchov.⁶⁹

3.3.1 Dynamika vnútorných hnutí

Pri rozlišovaní duchov by sme mali vyhodnocovať ich vnútorné pohyby a rozlišovať medzi nimi tie, ktoré sú „od Boha“ od tých, ktoré „nie sú od Boha“. Aby bolo rozlišovanie efektívne, malo by, podľa Flemingovej interpretácie Ignáca, pozerat' viac *do srdca*, než do hlavy.⁷⁰ Mimo poznania zdroja vnútorného hnutia, toho odkiaľ vychádza, je ďalším dôležitým kritériom pravdivosti i doba jeho trvania. Teda či je nejaké vnútorné hnutie iba chvíľkové, alebo trvalé. Pre obe skupiny pravidiel o rozlišovaní duchov platia dve základné pravdy: 1) Boh komunikuje s ľuďmi najčastejšie skrz ich emócie a myšlienky, hlavne skrz emócie; 2) že sme otvorení a náchylní podliehať klamu práve skrz naše emócie a predstavy. Pri rozlišovaní vnútorných hnutí nám naše citové (emotívne) reakcie napovedajú, kde sme najviac zraniteľní a citliví, kde sú naše silné a slabé stránky. Naša emotívna reakcia často odhalí v nás tie najhlbšie miesta, v ktorých môžeme objaviť pravdu o sebe a našom vnímaní okolitého sveta a Boha. Preto by sme počas duchovných cvičení mali brať vážne naše emocionálne reakcie a pocity, ktoré sa v nás odkryjú.⁷¹

Integrálnou súčasťou rozlišovania je imaginácia, predstavivosť počas jednotlivých cvičení. Zapojenie fantázie, imaginácie je účinný prostriedok ako vnímať a premieňať skutočnosť.

⁶⁷ Viac si o rozlišovaní duchov je možné prečítať napr.: APOFHEGMATA II. *Výroky a príbehy pouštných otců*, Praha: Benediktínské arciepatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2005, kap. X. O umění rozlišovat, 9-34, alebo ŠPIDLÍK T.: *Prameny světla*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2009, 266-272, či VENTURA V.: *Spiritualita křesťanského mnišství 1. Od prapočátků po svatého Jana Zlatoústého*, Praha: Benediktínské arciepatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2006, 158-161.

⁶⁸ BARÁTH: *Uviesť svoj život do súladu s Božou vôľou*, 109.

⁶⁹ MHSI 76, 114, in: IVENS M.: op. cit., 8.

⁷⁰ Por. FLEMING: *Like the Lightning*, 134.

⁷¹ Z poznámok zapísaných počas konzultácie z predmetu „*Spiritual Direction in the Tradition of Ignatius of Loyola*“ od Dr. Gemmy Simmonds CJ počas zimného semestra 2009 na Heythrop College, University of London.

Ignaciánska kontemplácia nás činí pozornými k Ježišovi takým spôsobom, že prijímame jeho spôsob videnia, jeho spôsob jednanja, jeho spôsoby voľby, a nakoniec by sme mali pristupovať k rozhodnutiam v našom živote v tomto svetle. Naše myšlienky, predstavy, túžby, náklonnosti, preferencie, lásky, strachy, obavy, afektívne pocity a impulzy, toto všetko a mnohé iné sú hnutia, ktoré môže ten, kto cvičenia robí, prežívať. Ignácove pravidlá (*španielsky reglas*) nám môžu, spolu s jeho poznámkami, pomôcť sa v rozlišovaní duchov vyznať.

3.3.2 Útecha a neútecha

Stavy útechy a neútechy tvoria integrálnu súčasť duchovných cvičení. Ich prítomnosť v exercitantovi, dáva doprevádzajúcemu možnosť vidieť, v akom konkrétnom bode svojej ceste nasledovania Krista sa exercitant nachádza. Interpretácia týchto vnútorných stavov, na základe Ignácových poznámok a pravidiel, sa odohráva v konkrétnom čase a mieste. Dynamický prvok, ktorý je obsiahnutý v týchto jeho pokynoch k cvičeniam umožňuje pomocou duchovných cvičení meniť životy tých, ktorí ich robia.

Ignác nazýval útechou: „stav, ktorým sa v duši vzbudí nejaké vnútorné hnutie a s ním sa duša rozpáli láskou k svojmu Stvoriteľovi a Pánovi, ako aj vtedy, keď nemôže milovať nejakú vec na zemi pre ňu samu, ale len vo vzťahu k Stvoriteľovi všetkých vecí [...] aj vtedy, keď osoba roní slzy, ktoré jú podnecujú k láske k Pánovi [...] a konečne útechou volám každé rozmnoženie nádeje, viery a lásky a každú vnútornú radosť, ktorá vyzýva a priťahuje človeka k nebeským veciam a k spáse svojej duše, utišujúc a uspokojujúc ju v jej Stvoriteľovi a Pánovi.“⁷²

A neútechou Ignác volá: „zatmenie duše, jej znepokojovanie, náklonnosť k nízkym a zemským veciam, nepokoj, pochádzajúci z rozličných poburovaní a pokušení, pohýňajúci k nedôvere, bez nádeje, bez lásky, keď sa duša cíti lenivou, vlašnou, zarmútenou a akoby odlúčenou od Stvoriteľa, svojho Pána.“⁷³

Vnútorné hnutia sú vystupňované intenzívnou, každodennou modlitbou a kontempláciou Ježišovho života počas exercícií. Milosť, ktorá je pociťovaná v srdci a v myslí, vynáša na

⁷² DC 316

⁷³ DC 317

svetlo veci, ktoré ležia v temnote, ktoré v nás nie sú slobodné. To znamená, že my nie sme slobodní, keďže sú veci, ktoré si o sebe nechceme priznať, ktoré potlačujeme alebo ktoré sú tak hlboko uložené, že sme na ne „zabudli“ a v bežnom živote im vôbec nevenujeme pozornosť. Ale oni sú napriek tomu našou súčasťou. Tieto naše nezriadené náklonnosti (tiene) sa môžu týkať niektorého zo siedmych hlavných hriechov (*pýcha, lakomstvo, smilstvo, závisť, obžerstvo, hnev, lenivosť*) alebo to môžu byť veci sami o sebe dobré, ktoré ale nie sú v súlade so špecifickou Božou vôľou pre nás.⁷⁴ Duchovné cvičenia a rozlišovanie vnútorných hnutí nám môžu slúžiť „na *premáhanie seba samého a na usporiadanie vlastného života bez rozhodovania pod vplyvom nejakej nezriadenej náklonnosti.*“⁷⁵

Základné, zjednodušené pravidlo na rozlišovanie je, že keď sú náklonnosti v súlade s Božou vôľou vtedy je pociťovaná útecha, a keď sú tieto nezriadené náklonnosti pripútané k niečomu inému než k Božej vôli, pociťujeme neútechu. Ale nie vždy je to takéto priamočiare. K ich lepšiemu a k správne rozlišovaniu nám majú pomôcť Ignácove poznámky a pravidlá k rozlišovaniu duchov. Boží dotyk, hoci sa odohráva iba chvíľu v čase, žije v nás navždy, a keď zakúsime Božiu lásku k nám, nikdy už nebudeme tí istí. Hlboko vnútri nebudeme rovnakí, hoci sa môžeme vrátiť k niektorým našim starým spôsobom jednania a konania.⁷⁶

3.3.3 Poznámky k rozlišovaniu (DC 6-17)

V procese rozlišovania rozoznávame päť kľúčových dynamík a krokov: (1) prítomnosť rôznych hnutí - ich vnímanie, pociťovanie (2) činnosť Boha skrz tieto hnutia, (3) ich pochopenie, (4) ich rozpoznanie, (5) prijatie a odmietnutie.⁷⁷

Prítomnosť hnutí je znamením, že sa exercitanti dôsledne venuje cvičeniam. Aby exercitanti zistili, či sú tieto hnutia prítomné, mal by sa pri duchovnom rozhovore pýtať exercitanta nielen na dĺžku a spôsob predkladaných cvičení, ale i na duchovné hnutia - na útechu a na neútechu, ako to v šiestej poznámke odporúča Ignác. Siedma poznámka vyzdvihuje čo by mal robiť ten, ktorý cvičenia dáva, keď pozoruje u toho, kto ich robí,

⁷⁴ CONROY Maureen: *The Discerning Heart. Discovering a Personal God*, Chicago: Loyola Press, 1993, 14.

⁷⁵ DC 21

⁷⁶ Por. CONROY: op. cit., 15.

⁷⁷ Tamtiež 9.

neútechu a nabáda: „*nech nie je voči nemu tvrdý a prísny, ale prívetivý a vľúdny, dodávajúc mu odvahy a sily.*“⁷⁸

Nasledujúce poznámky č. 8., 9. a 10. sa venujú aplikácii dvojakých pravidiel rozlišovania pre prvý a druhý týždeň, ktoré sú dôkladnejšie rozvedené v pravidlách. Tieto sa nachádzajú až za štvrtým týždňom a dostanem sa k nim neskôr. Slúžia k tomu „*aby sme vycítili a spoznali rozličné hnutia, ktoré povstávajú v našej duši: dobré, aby sme prijali, zlé, aby sme zamietli.*“⁷⁹

Ďalšie tri poznámky č. 11., 12. a 13. ukazujú cesty, ako sa ten, kto robí cvičenia môže vyhýbať reakciám na hnutia v ňom. Tak napríklad jedenásta poznámka hovorí o tom že ten, kto robí cvičenia prvého týždňa, by nemal dopredu vedieť, čo ho čaká v ďalšom týždni.⁸⁰ Aby exercitanti účinnejšie odolávali pokušeniu, mal by taktiež pri každom z piatich cvičení, ktoré sa robia každý deň, dodržať vždy celú hodinu počas každého cvičenia, hlavne však v čase neútechy. Vtedy by mal dbať na to, aby cvičenie neskracoval, ale naopak vydržal pri cvičení či nazeraní i dlhšie, lebo v čase útechy je ľahšie vydržať i viac ako hodinu, než v čase neútechy.⁸¹

V týchto bodoch Ignác aplikuje princíp „*íst' proti*“ (*contrario modo, agere contra*). Podľa tohto princípu by sme sa mali akejkol'vek našej neusporiadanej (nezriadenej) náklonnosti postaviť rázne čelom, s dôrazom na jej opak. Ak napríklad nemôže exercitanti vydržať celú hodinu v kontemplácii, keďže zažíva neútechu, mal by mu naopak doprevádzajúci poradiť tento čas predĺžiť a takto bojovať s nepriateľom. Odporúča sa viac modliť, robiť skutky pokánia a dôkladne skúmať seba samého. M. Ivens k tomuto bodu hovorí, že týmto postojom trénujeme vytrvalosť a zocelujeme charakter.⁸² Tento postoj - *konat' proti* - sa v exercíciách často opakuje.

Štrnásť až šestnásť poznámka sa dotýkajú voľby a individuálnych dispozícií exercitátora a exercitanta ako sú temperament a ich schopnosti pri dynamike hľadania Božej vôle tak: „*aby Stvoriteľ a Pán istejšie pôsobil vo svojom stvorení [...] že jedine služba, česť a sláva*

⁷⁸ DC 6

⁷⁹ DC 313. Pravidlá DC 313-327 sú určené pre prvý týždeň a pravidlá DC 328-336 sú vhodnejšie pre druhý týždeň duchovných cvičení.

⁸⁰ Jezuita Michael Ivens k tomuto bodu dodáva, že milosť Exercícií v ktoromkoľvek ich bode je v prítomnosti i napriek tomu, že tá prítomnosť je niekedy náročná. Takže touto poznámkou nás má Ignác nabádať odolať pokušeniu utiecť z prítomnosti do ďalších, nasledujúcich častí cvičení. Por. IVENS: op. cit., 11.

⁸¹ Por. DC 12-13

⁸² Por. IVENS: op. cit., 12.

jeho božskej Velebnosti by bola príčinou si žiadať alebo podržať jednu alebo druhú vec.“⁸³

Posledná poznámka vzťahujúca sa k rozlišovaniu duchov hovorí o potrebe dôvery a otvorenosti medzi doprevádzaným a doprevádzajúcim, lebo tak môže doprevádzaný čo najviac z cvičení profitovať.⁸⁴

3.3.4 Pravidlá k rozlišovaniu duchov (DC 313-336)

V pravidlách, ktoré sa nachádzajú na konci textu *Duchovných cvičení*, sú podrobnejšie rozvedené úvodné poznámky o rozlišovaní duchov. Ignác ich rozdelil do dvoch skupín, hoci by sa oboje mali používať dohromady. Pravidlá DC 313-327 sú určené skôr pre prvý týždeň a pravidlá DC 328-336 sú vhodnejšie pre druhý týždeň (taktiež pre tretí a štvrtý týždeň).

Vo všeobecnosti, podľa D. Lonsdalea, možno povedať, že medzi hlavné body prvého týždňa patrí to, že pomáhajú zistiť či exercitátor pracuje s kresťanom „zrejúcim“ alebo „regresívnym“. Ďalej pomáhajú pri poznaní a pri práci s útechou a s neútechou. Pravidlá pre druhý týždeň majú do činenia viac s jemnejšími klamstvami a dôraz týchto pravidiel je na skúsenosti exercitanta s jeho myšlienkami, hlavne však s jeho pocitmi, ktoré sú znakom prítomnosti a práce Ducha Svätého, a rozpoznanie či ide o harmóniu s ním alebo či mu exercitant kladie odpor.⁸⁵ Tiež je dôležité spomenúť, že obe skupiny pravidiel sa navzájom prekrývajú v ich používaní a iba málo tých, ktorí cvičenia robia, postúpia na duchovnej ceste natoľko, že už nemusia používať pravidlá pre prvý týždeň.⁸⁶ Hodnota pravidiel druhého týždňa je podľa Lonsdalea v tom, že nám pripomínajú ako je ľudské srdce náchylné ku klamu v dobrej viere, v jeho schopnosti zbožštiť si vlastné túžby a záľuby,

⁸³ DC 16

⁸⁴ Por. DC 17. *Direktórium* odporúča aby sa exercitant vyspovedal radšej u iného spovedníka, nie u exercitátora (297,6). Hlavná úloha exercitátora je „rozlišovať účinky dobrého a zlého ducha“ (Direkt. 76). In: SVÁTÝ IGNÁC Z LOYOLY: op. cit., 25. *Direktórium* je oficiálna príručka pre jezuitov k exercíciám. Prvé *Direktórium* vyšlo v roku 1599 zásluhou vtedajšieho piateho generálneho predstaveného jezuitov Claudia Acquavivy (štvrtý generálny predstavený jezuitov Everard Mercurian dal dohromady návrh spolu s Ignácovým blízkym asistentom Juanom Alfonsom de Polanco).

⁸⁵ Por. LONSDALE David: *The Serpent's Tail: Rules for Discernment*, in: SHELDRAKE P. (ed.): *The Way of Ignatius Loyola. Contemporary Approaches to the Spiritual Exercises*, London: SPCK, 1991, 165-175, 166.

⁸⁶ Lonsdale tiež hovorí o tom, že niekedy sú pravidlá pre druhý týždeň nutné použiť pre niekoho, kto koná iba prvý týždeň. Rovnako nie všetci, ktorí majú za sebou prvý týždeň, sú skutočne pripravení postúpiť do druhého týždňa. Por. LONSDALE: *The Serpent's Tail*, 168. K tomuto bodu je dôležité doplniť, že stavy útechy a neútechy môžu byť prežívané i v bežnom živote. Ak má veriaci každodenný vzťah s Ježišom v modlitbe, tieto vnútorné hnutia Ducha Svätého sú pre neho ukazovateľom, či ide po správnej ceste. Takže i on môže profitovať z pravidiel o rozlišovaní duchov.

racionalizáciou si zdôvodniť a egoizmom interpretovať zakryté túžby ega ako volanie Ducha Svätého.⁸⁷

3.3.5 Pravidlá k rozlišovaniu duchov (DC 313-327) - pre prvý týždeň

Počas duchovných cvičení by mal doprevádzajúci starostlivo skúmať akým smerom doprevádzaný kráča. Ignác rozoznáva dve základné kategórie ľudí, dve základné orientácie srdca, postojov, myslenia, cítenia a správania. Prvá skupina sú tí, ktorí „*kráčajú z jedného ťažkého hriechu do druhého.*“⁸⁸ Tým nepriateľ skrášľuje hriech, zlý duch im vnuká falošný pokoj. Ich najhlbšia, základná orientácia je smerom od Boha a k hriechu. U tých ale, ktorí postupujú „*od dobrého k lepšiemu,*“⁸⁹ je to naopak. Duch v nich pôsobí výčitkami svedomia. Toto pravidlo sa týka tých, ktorých základná orientácia v živote je v súlade s Božou vôľou pre ich život. Takže tieto dve orientácie nie sú iba rozdielne, ale sú vzájomne v protiklade.

V pravidlách pre prvý týždeň je zaradená i už spomínaná charakteristika *útechy* (radosť, pokoj, nadobúdanie odvahy, jasnosť) a *neútechy* (strata odvahy, zmätok, smútok, nepokoj). Ďalej sú tu zaradené veľmi dôležité pravidlá ako sa správať v čase neútechy: zostať verný rozhodnutiam a predsavzatiam, ktoré sa vykonali pred neútechou.⁹⁰ Je potrebné urobiť všetko preto, aby sme neútechu prekonali „*tým, že sa viac modlíme, rozjímame, predlžujeme si spytovanie svedomia a [...] viac sa venujeme pokániu*“ a rovnako sa máme viac namáhať „*vytrvať v trpezlivosti.*“⁹¹ Sú tu uvedené i dôvody, prečo upadáme do neútechy. Môže to byť buď preto, že „*sme vlažní, leniví a nedbalí vo svojich duchovných cvičeniach,*“ alebo aby sme si uvedomili, že „*všetko je dar a milosť od Boha, nášho Pána*“ a nepovažovali útechu za svoj vlastný výkon, a vyvarovali sa tak pýchy a márnivosti a „*nestavali si hniezdo na cudzom dome.*“⁹²

Ďalej sa nám v pravidlách k prvému týždňu zachovali tri spôsoby ako sa postaviť nepriateľovi (pokušeniu), ktoré nás môže ovplyvniť okolo toho alebo priamo v tom, v čom nie sme slobodní. Ignác vychádzal z vlastných skúseností s bojom so škrupulami, ktoré

⁸⁷ LONSDALE: *The Serpent's Tail*, 169.

⁸⁸ DC 314

⁸⁹ DC 315

⁹⁰ Por. DC 318

⁹¹ DC 319-321 – opäť je tu použité pravidlo „*agere contra*“ – ísť proti, konať proti.

⁹² DC 322

boli hlboké a intenzívne a stáli ho nesmierne veľa síl.⁹³ Podľa jeho prvej rady sa proti zlému duchu (pokušeniu) máme postaviť rozhodne, lebo „*je slabý, keď sa proti nemu postaví sila a je silný, keď sa mu ustupuje.*“⁹⁴ Keď sa zlému duchovi nepodarí priamym pokušením a „silou“ odvieť nás od Boha, pokúsi sa zaútočiť na oblasti, v ktorých sme neslobodní a bude nás skúšať vzdialiť od Boha manipuláciou. Tajne sa vkradne do našich srdc, myslí a ducha, a bude nás vzdáľovať nám samým a Bohu. „*A keď sa ten, kto cvičí, začne báť a tráti smelosť v znášaní pokušení, niet takej besnej šelmy na zemskej povrchu ako nepriateľ ľudskej prirodzenosti v sledovaní svojho škodlivého úmyslu s toľkou zlobou.*“⁹⁵ Nepriateľovo počínanie Ignác prirovnával k žene. Ten je: „*slabý, keď sa proti nemu postaví sila a je silný, keď sa mu ustupuje. Lebo ako je vlastnosťou ženy, ktorá sa vadí s nejakým chlapom, že stratí smelosť a dá sa na útek, keď sa chlap proti nej nebojácne postaví [...] keď chlap začne z bojazlivosti utekať, býva ženina zlosť, pomsta a zúrivosť ohromná a takmer bez miery.*“⁹⁶ Ignác rovnako prirovnával zlého ducha k milencovi, „*ktorý chce zostať skrytý a nechce, aby ho odhalili.*“⁹⁷

Za druhé je v boji proti pokušeniu preto veľmi dôležitá úprimnosť a otvorenosť. Buď k doprevádzajúcemu, ku spovedníkovi alebo k inej duchovnej osobe, aby sa odhalili taktiky nepriateľa a on tak „*začaté zlé dielo nebude môcť dokončiť, pretože jeho klamstvo je odhalené.*“⁹⁸ V treťom spôsobe ako bojovať proti zlému duchu Ignác ukazuje, že pokušenie zaútočí na naše najslabšie miesto. Ignác používa vojenské prirovnanie a nepriateľa prirovnáva k šikovnému vojvodcovi obliehajúcemu mesto alebo pevnosť. Ten po dôkladnom preskúmaní hradieb obliehaného mesta zaútočí na jeho najslabšom mieste, „*aby premohol a ovládol to, po čom túži.*“⁹⁹ Tak i „*nepriateľ ľudskej prirodzenosti nás obchádza zo všetkých strán, skúma všetky naše božské, základné a mravné čnosti a tam nás napadne a usiluje sa nás dostať do svojej moci, na ktorej strane sa mu vidíme slabšími a biednejšími ohľadom večnej spásy.*“¹⁰⁰

⁹³ Viac v poznámkach ku škrupuliam (DC 345-351).

⁹⁴ DC 325

⁹⁵ DC 325

⁹⁶ DC 325. Viac k téme žien a prístupom k duchovným cvičeniam z ich perspektívy pozri napr.: DYCKMAN K., GARVIN M., LIEBERT E.: *The Spiritual Exercises Reclaimed. Uncovering Liberating Possibilities for Women*, New York/Mahwah: Paulist Press, 2001.

⁹⁷ DC 326

⁹⁸ DC 326

⁹⁹ DC 327

¹⁰⁰ DC 327

3.3.6 Pravidlá k rozlišovaniu duchov (DC 328-336) - pre druhý týždeň

Oproti pravidlám prvého týždňa, ktoré boli viacej zamerané na stavy neútechy a ukazovali jasnejšie a okamžité spôsoby ako môžeme byť pokúšaní, pravidlá druhého týždňa sa sústreďujú okolo útechy a rozlišovaním medzi útechami. Sú tiež určené skôr pre tých, ktorí sú citovo vyrovnaní, stáli a pevní, teda nepodliehajú prudkým citovým výkyvom. Ďalej pravidlá druhého týždňa nám zdôrazňujú jemnejšie a klamlivé spôsoby, ako môžeme byť odlúčení od Boha počas dlhšieho časového obdobia. Pomáhajú nám tiež v procese voľby, ukazujú ako sa môžeme spoľahnúť na skúsenosť útechy a veriť, že je dobrá.¹⁰¹

Začínajú rozlíšením medzi pravou a nepravou útechou. Hnutia, ktoré pochádzajú od Boha majú „*dávať opravdivú duchovnú veselost' a radosť a odstraňovať každý zármutok a zmätok, zapríčinený nepriateľom. Vlastnosťou nepriateľa je totiž bojovať proti [...] tým, že uvádza na myseľ samé zdanlivé dôvody, bezvýznamné malichernosti a ustavičné lži.*“¹⁰²

Rovnako je veľmi dôležité či momentálna útecha zapadá do celkového života doprevádzaného ako skutočne útešná, lebo dôležité rozhodnutia musíme vždy robiť v kontexte celého života, a nie iba vo chvíľkovom nadšení a v rýchlo sa meniacej situácii. Ďalšie pravidlo hovorí o spoľahlivej úteche, o takzvanej úteche bez predchádzajúcej príčiny, ako ju napríklad zažil Ignác pri rieke Cardoner. Útecha bez predchádzajúcej príčiny je dar od Boha: „*Iba Boh, náš Pán, môže dať duši útechu bez predchádzajúcej príčiny, lebo vlastnosťou Stvoriteľa je vojsť do duše, vyjsť z nej a pôsobiť v nej hnutia a celú ju pozdvihnúť k láske svojej božskej Velebnosti.*“¹⁰³

Hoci neexistuje „klam“ v samotnej úteche bez príčiny, lebo nepatrí k jej podstate, keďže pochádza od Boha, je možné, aby sa tam dostal neskôr a vtedy: „*musí duchovná osoba, ktorá dostáva od Boha takú útechu, s veľkou ostražitosťou a opatrnosťou dávať pozor na vlastnú dobu tejto skutočnej útechy a rozlišovať ju od nasledujúcej.*“¹⁰⁴ Nebezpečenstvo klamu sa tam môže dostať z našich interpretácií potom, ako útecha vyprchá. Preto musíme, podľa Ignáca, pozorne rozlíšiť medzi skutočným časom útechy od doby, ktorá takou

¹⁰¹ Por. BARÁTH: *Uviesť svoj život do súladu s Božou vôľou*, 118.

¹⁰² DC 329

¹⁰³ DC 330

¹⁰⁴ DC 336

útechou už nebola, hoci duša „zostáva horlivá a ešte cíti priazeň a pozostatky minulej útechy.“¹⁰⁵

Rovnako Ignác hovorí, že si musíme pozorne všímať priebeh myšlienok – ich začiatok, postup a koniec – ak je celý priebeh dobrý a smeruje k dobrému, je to znak dobrého anjela.¹⁰⁶ Ignác radí, aby sme spoznali nepriateľa „podľa jeho hadieho chvosta a podľa zlého konca, ktorému nás vedie.“¹⁰⁷ Tento vývoj, ktorého koniec spoznáme až podľa ovocia, môže mať niekedy veľmi dlhé trvanie. Počas tejto doby sa zlý duch usiluje myšlienkami, predstavami a citmi veľmi pomaly a nebadane zlákať niekoho z dobrej cesty. Z toho vyplýva, že je potrebné všetky duchovné vnuknutia najprv dôsledne prehodnotiť a preosiať, a len potom ich nasledovať s úplnou istotou.¹⁰⁸

Ďalšie pravidlá sa týkajú určenia kritérií, aby sme nadobudli istotu, že nejde o falošnú útechu od „zlého anjela, ktorý sa rád pretvára na anjela svetla.“¹⁰⁹ Falošná útecha sa môže prejaviť u tých, ktorí smerujú k dobrému, a ktorí by odmietli jasné a priame pokušenie. Preto si zlý duch nasadzuje masku, aby sa nedal tak ľahko odhaliť a využíva našich náklonností podľa prirodzenosti a vo veciach, v ktorých máme tendenciu i preháňať a vnuká nám „dobré a sväté myšlienky.“ A tak postupne časom už nekráčame iba po cestách Božích, ale zlý anjel nás zvádza ku „klamstvám a ničomným úmyslom“ a do našich „dobrých“ predsavzatí a úmyslov sa dostáva i kus našej sebalásky a samoľúbosti.¹¹⁰

Pravidlá k rozlišovaniu duchov pre druhý týždeň taktiež hovoria o tom, že ako dobrý, tak i zlý duch, môžu dať duši, ale pre rôzne príčiny, útechu. Dobrý anjel to robí, aby duša rástla a napredovala, zlý anjel „aby ju viedol k zlému úmyslu a k zlobe.“¹¹¹ Podľa pravidiel sv. Ignáca ďalej k vlastnostiam dobrého anjela patrí, že „sa dotýka duše milo, jemne a lahodne ako kvapka vody, ktorá vniká do špongie“ a k vlastnostiam zlého anjela patrí, že sa duše dotýka „prudko, s hrmotom a nepokojom, ako keď kvapka vody padá na skalú.“¹¹²

¹⁰⁵ DC 336

¹⁰⁶ DC 333

¹⁰⁷ DC 334

¹⁰⁸ Por. DC 336

¹⁰⁹ DC 332

¹¹⁰ Por. DC 331 - 332

¹¹¹ DC 331

¹¹² DC 335

3.4 Pravidlá

V texte *Duchovných cvičení* nám Ignác predkladá päť súborov pravidiel. Mimo spomenuté pravidlá vzťahujúce sa k presnejšiemu rozlišovaniu duchov sem ďalej patria: pravidlá ako sa v budúcnosti správať pri jedení; pravidlá v dávaní almužien a pravidlá či návrhy pri zmýšľaní o Cirkvi; a poznámky o škrupuliach. Hodnota všetkých jeho *pravidiel* je v ich dynamickej kvalite, sú to účinné, živé pravidlá, ktorých cieľom by mala byť ich praktická aplikácia pre kresťanský život. Majú nám slúžiť nielen počas duchovných cvičení, ale dávajú nám príklad ako rásť v Kristovi i v každodennom živote.¹¹³ Ich praktická aplikácia použitia v bežnom živote leží na tom, kto cvičenia robí, a na doprevádzajúcom, na ktorom záleží, či a ako, ich bude prezentovať. D. Fleming upozorňuje na Ignácovo odporúčenie, na ktoré by sme nemali zabúdať, že Kristus je nad všetky naše pravidlá, teda náš model a náš sprievodca a my sa máme: „*priblížiť k nášmu najvyššiemu pravidlu a vzoru, ktorým je Kristus, náš Pán.*“¹¹⁴

3.4.1 Pravidlá vzťahujúce sa k jedeniu a pitiu (DC 210-217)

Praktická aplikácia pravidiel z *Duchovných cvičení* pre kresťanský život sa týka napríklad prvej skupiny jeho pravidiel, ktoré sa nachádzajú na konci tretieho týždňa a zavádzajú poriadok v jedení a pití.¹¹⁵ Z jeho životného príbehu vieme, že si Ignác zničil svoje zdravie extrémnym spôsobom stravovania na začiatku svojej konverzie, keď sa snažil žiť v pokání a ľútosti nad predchádzajúcim životom. To môže byť jeden z dôvodov, prečo sa tieto praktické rady nachádzajú medzi tretím a štvrtým týždňom.¹¹⁶ V tom čase sa ten, kto robí cvičenia snaží reformovať svoj život vo svetle nového vzťahu ku Kristovi, a to by sa malo odraziť i v jeho každodennom živote. Prijímanie potravy je naša každodenná aktivita a Ignác odporúča, aby hlavným pravidlom bolo zachovávanie strednej cesty v jedení a pití lebo: „*keď si bude tak pomáhať a uspôsobovať sa, pocíti často viac vnútorného poznania, útechy a Božieho vnuknutia, ktoré mu ukážu vhodnú strednú cestu [...] keď niekto pri takej zdržanlivosti vidí, že nemá toľko duchovnej sily a zdravia, aby mohol dobre robiť duchovné*

¹¹³ Americký jezuita David L. Fleming uvádza, že ignaciánsky význam slova „pravidlo“ je viac všeobecný, popisný (anglicky: *guideline-s, framework-s*, španielsky: *regla-s*). Por. FLEMING: *Like the Lightning*, 142.

¹¹⁴ Tamtiež 142 (Por. DC 344).

¹¹⁵ Hoci to v týchto pravidlách nie je explicitne uvedené, tieto poznámky sú napr. podľa jezuitu J. R. Caldwellu určené pre toho, kto dáva cvičenia, a tomu je odporúčané, aby ich predal ďalej. Taktiež prirovnáva jedenie k určitej forme kontemplácie. Por. CALDWELL J. R.: *Eating as Contemplation*. Faksimile zo seminára G. Simmonds, Heythrop College, 2009.

¹¹⁶ Fleming taktiež uvádza, že pravidlá ako sa v budúcnosti správať pri jedení môžeme brať ako Ignácov spôsob povedať: „Poučte sa z mojich chýb!“ FLEMING: *Like the Lightning*, 145.

*cvičenia, ľahko príde k správneému úsudku, čo je vhodnejšie k udržovaniu tela.*¹¹⁷ Keďže je nakoniec jedlo jeden z Božích darov, ak sa s ním naučíme zachádzať s rešpektom, bude to k osuhu nášho fyzického tela i ducha.¹¹⁸

Ostatné súbory pravidiel sa v texte *Duchovných cvičení* nachádzajú na konci štvrtého týždňa. Ich zaradenie môže podľa Fleminga znamenať, že nie všetky tieto pravidlá by mohli byť nápomocné každému, kto robí exercície.¹¹⁹

3.4.2 Pravidlá v dávaní almužien (DC 337-344)

Zaradenie pravidiel v dávaní almužien do duchovných cvičení môže byť opäť praktickým krokom k implementovaniu zmien po skončení exercícií. Zase sa tu natíska praktická otázka, nakoľko má doprevádzajúci oboznámiť toho, kto robí cvičenia s danými pravidlami, keďže sa väčšinou predpokladá, že text *Duchovných cvičení* má k dispozícii iba doprevádzajúci. Tu sa ukazuje veľká flexibilita a adaptabilita Ignákových pravidiel, keďže v texte sa nenachádza popis toho, ako s týmito pravidlami naložiť.

Späť ale k dávaniu almužien. V Ignáckovej dobe neexistoval štát ako ho poznáme dnes a ním riadené inštitúcie, ktoré sú zamerané na sociálnu oblasť. Túto úlohu zastupovala v jeho dobe Cirkev, ktorá sa starala o núdznych a prerozdeľovala všetky dary od dobrodincov. K tejto službe boli v Cirkvi pridelení duchovní alebo laici a skôr im sú, podľa Fleminga, určené tieto pravidlá, kde hrozí ich zneužitie pre vlastné potreby, či pre rodinu a známych. Hoci i v tomto prípade môžeme povedať, že profitovať z nich môžu i iní.¹²⁰ Všetci by si mali podľa Ignáca počínať tak, „aby láska, ktorá ma pohýna dať almužnu, pochádzala z lásky k Bohu, nášmu Pánovi.“¹²¹ Vo veciach týkajúcich sa vlastnej osoby „je vždy lepšie a bezpečnejšie čím viac sa obmedziť a uskromniť.“¹²²

¹¹⁷ DC 213

¹¹⁸ CALDWELL: op. cit..

¹¹⁹ FLEMING: *Like the Lightning*, 146.

¹²⁰ Por. tamtiež 146-147.

¹²¹ DC 338

¹²² DC 344

3.4.3 Poznámky o škrupuliach (DC 345-351)

Tieto poznámky sa opäť vzťahujú k Ignácovej vlastnej skúsenosti s nimi, hlavne z obdobia krátko po jeho konverzii.¹²³ Nenazýva ich ale pravidlami (*reglas*), ale iba poznámkami (*notas*). Ich zaradenie do textu *Duchovných cvičení* je ale indikátorom, že ich považoval za dôležité a mohli by pomôcť tým, ktorí zápasia s podobným problémom, s ktorým zápasil i on.¹²⁴ Škrupuľou Ignác volá to, „čo pochádza z nášho vlastného úsudku a slobody, t.j. keď slobodne usudzujeme, že je hriech, čo vskutku hriechom nie je.“¹²⁵ Ďalej tu hovorí o tom, že nepriateľ sa usiluje dušu, ktorá má jemné svedomie „urobiť ešte jemnejšou až do krajnosti“,¹²⁶ a naopak o dušu, ktorá má otupené svedomie a je hrubšia, sa postará tak, „aby nemala za nič ani ťažké hriechy a keď si predtým nič nerobila zo všedných hriechov, aby si z nich teraz robila ešte menej alebo úplne nič.“¹²⁷ Ignác odporúča tým, ktorí túžia pokročiť v duchovnom živote, aby sa „usilovali dušu pevne zakotviť v strede, aby sa urobila celkom pokojná.“¹²⁸

3.4.4 Pravidlá pre zmýšľanie v Cirkvi (DC 352-370)

Ignác predpokladal, že určitý počet tých, ktorí urobia duchovné cvičenia, budú mať nejakú aktívnu úlohu v katolíckej cirkvi a jeho pravidlá pre zmýšľanie v Cirkvi by im v ich úlohe mohli pomôcť.¹²⁹ V týchto pravidlách sv. Ignác tiež zdôrazňuje význam poslušnosti:

„Odložiac každý vlastný úsudok musíme mať ochotného a pripraveného ducha poslúchať vo všetkom pravú nevestu Krista, nášho Pána, ktorou je naša svätá hierarchická matka Cirkve.“¹³⁰

¹²³ Pre podrobné rozprávanie o Ignácovom osobnom zápase so škrupuľami, kedy chcel spáchať i samovraždu, pozri v jeho životopise napríklad: Rem. čl. 21-25.

¹²⁴ Por. FLEMING: *Like the Lightning*, 150.

¹²⁵ DC 346

¹²⁶ DC 349

¹²⁷ DC 349

¹²⁸ DC 350

¹²⁹ FLEMING: *Like the Lightning*, 148.

¹³⁰ DC 353. Niekedy sú tieto pravidlá považované za reakciu na vystúpenie Martina Luthera (1483 – 1546) a následnej schizmy (jedným z rozdielov je presvedčenie o ospravedlnení vierou, nezávislej na cirkevnej praxi). Anglický jezuita a teológ Philip Endean pred týmto varuje: „Lebo počiatok (použil výraz „gestation“ – počiatok tehotenstva) textu je nám ukrytý, taktiež je hazardovaním ho situovať proti historiografickým kategóriám používaným dnes na situáciu katolicizmu 16. storočia.“ I keď sa nevyhýba otázke, ktorú Exerciície nastoľujú, keďže ich „základné presvedčenie je o tom, že Boh pracuje so stvoreným jednotlivcom priamo a to nastoľuje aspoň logickú možnosť, že čo objaví tento jednotlivec týmto spôsobom, môže ísť za hranice toho, čo je cirkevne dovolené. Je jasné, že prví jezuiti, skrz exercície, propagovali hľadanie života v rámci Cirkvi, ale nemali odpoveď na tento teologický problém a postavili sa k nemu skôr diplomaticky, ako

Ďalej v týchto pravidlách nabáda napríklad k pravidelnej účasti na svätej omši, k účasti na Eucharistii, k spovedi, k úcte k ostatkom svätých, k pôstom, k vykonávaniu púti atď. a k dodržiavaniu „všetkých cirkevných prikázaní [...] a hľadani dôvodov na ich obranu a nie na ich napádanie.“¹³¹

3.5 Princíp a fundament

Hlavnou zásadou a základnou pravdou celých duchovných cvičení je tzv. *princíp a fundament*, ktorý je zhrnutím celých duchovných cvičení. V texte *Duchovných cvičení* je priradený k prvému týždňu a nachádza sa na jeho začiatku. K princípu a fundamentu je potrebné sa stále vracat' a odkazovat' k nemu, nielen v priebehu duchovných cvičení, ale počas celého nášho života.¹³² Tento princíp a fundament zostavený sv. Ignácom znie nasledovne:

*„Človek je stvorený, aby chválil Boha, nášho Pána,
vzdával mu úctu a slúžil mu, a týmto spôsobom si spasil dušu;
a ostatné veci na povrchu zeme sú stvorené pre človeka,
aby mu pomáhali dosiahnuť cieľ, pre ktorý je stvorený.
Z toho nasleduje, že človek ich má natoľko užívať,
nakoľko mu pomáhajú k jeho cieľu a natoľko sa ich zrieknuť,
nakoľko mu v tom prekážajú.
Preto je potrebné, aby sme sa urobili indiferentnými
voči všetkým stvoreným veciam vo všetkom tom,
čo je ponechané slobode našej ľubovôle a nie je jej to zakázané;
takže z našej strany nechceme radšej zdravie ako chorobu,
radšej bohatstvo ako chudobu, radšej česť ako potupu,
radšej dlhší ako kratší život a tak dôsledne vo všetkom ostatnom,
túžiac po tom a voliac si jedine to,
čo nás lepšie vedie k cieľu, pre ktorý sme stvorení.“¹³³*

teoreticky.“ ENDEAN P.: *The Spiritual Exercises*, <http://www.theway.org.uk/endeandweb/CambCompSpEx.pdf> (5.12.2010).

¹³¹ DC 361

¹³² IVENS: op. cit., 26.

¹³³ DC 23

V princípe a fundamente ide o naše základné nastavenie ku kresťanskému pochopeniu Boha. Podľa K. Rahnera nás toto rozjímanie volá, aby sme sa pre tohto Boha rozhodli, lebo iba v tomto rozhodnutí ho môžeme dosiahnuť. Celý text Exercícií sa podľa neho točí okolo voľby životného stavu. Fundament nás nabáda sa obrátiť k živému Bohu, ktorý nás stvoril pre seba, postavil nás do sveta, povolal nás k bezprostrednej účasti na svojej velebnosti. My však ešte stále žijeme vo svete, nie sme ešte tam, kde máme večne byť. To od nás vyžaduje pokoru a statočnosť.¹³⁴ Ďalej sa od nás požaduje, aby sme sa stali *indiferentnými*, kvôli lepšiemu vykonaniu voľby. Stať sa indiferentnými neznamená ale ľahostajnosť voči všetkým stvoreným veciam.¹³⁵ Taktiež nejde o trvalý stav. Ide o odstup od vecí, aby sme mohli zväziť protichodné sily v nás s dostatočnou slobodou, vidieť ich pravdivo, dívať sa na ne ako na dočasné a potom urobiť rozhodnutie. Tento odstup od vecí si musíme stále znovu vybojovávať, nedá sa dosiahnuť natrvalo.¹³⁶

K najvnútornejšej podstate indiferencie patrí podľa K. Rahnera to, že vyústi v rozhodnutie pre *magis*.¹³⁷ Indiferencia sa musí pretvoriť v *neindiferenciu*. To znamená, že po vykonaní voľby, nemôžem byť k tejto voľbe naďalej indiferentný, nerozhodný. Indiferencia je tu kvôli správnej voľbe vecí, aby mi „*viac pomáhali dosiahnuť cieľ*.“ Boh vložil do vecí rozdielnosť a my s tým musíme počítať a súhlasiť. K. Rahner ďalej pokračuje, že hoci nás Boh všetkých povolal, aby sme sa stali kresťanmi, mnoho ľudí sa vôbec nedostane k reálnej voľbe. Byť kresťanmi z vlastnej slobodnej voľby nie je vôbec samozrejmosťou. Až v okamihu smrti poznáme, čo všetko musíme opustiť.¹³⁸ Karl Rahner nazýva sv. Ignáca kresťanským existencialistom prvej kategórie.¹³⁹

¹³⁴ Por. RAHNER: *Rozjímaní podľa Exercícií sv. Ignáce*, 11-13.

¹³⁵ Karl Rahner k užívaniu a neužívaniu ostatných vecí v knihe *Rozjímaní podľa Exercícií sv. Ignáce* mimo iného tiež hovorí: „*Pri Vtelení boli všetky veci v podstate začlenené do Boha. Kristus ich všetky do seba prijal, zároveň ich však vzal so sebou na kríž a do smrti. A až keď obojím prešli, dostalo sa im vykúpenia a predurčenia ku sláve. Od tej doby nie je „užívanie“ a „opúšťanie“ vecí ničím dvojakým a oddeleným vedľa seba, ale je to dvojaká tvár jedného a toho istého deja: v smrti sa uskutočňuje radikálne diferencované oddelenie medzi osobou a tým, čo nie je ona sama, tu padá hriešna identifikácia mňa samého a „ostatných vecí“, avšak iba tým sa umožňuje správny pozitívny vzťah k nim, takže sa im dostáva „oslávania“, „očistenia“.*“ Tamtiež 17.

¹³⁶ „*Slobodná vôľa človeka, ranená hriechom, môže toto zameranie na Boha doceliť s plnou účinnosťou jedine pomocou Božej milosti.*“ Konštitúcia *Gaudium et Spes* 17, in: SVÄTÝ IGNÁC Z LOYOLY: op. cit., 34.

¹³⁷ RAHNER: *Rozjímaní podľa Exercícií sv. Ignáce*, 21.

¹³⁸ Por. tamtiež 21-22.

¹³⁹ Tamtiež 30.

4. DYNAMIKA DOPREVÁDZANIA

4.1 Všeobecná charakteristika

V tejto časti sa dostávam k inej dôležitej dynamike duchovných cvičení, ktorá sa odohráva počas duchovného doprevádzania (rozhovoru), keďže k duchovným cvičeniam postava duchovného doprevádzajúceho nevyhnutne patrí. Pri tomto rozhovore, sú prítomné tri osoby: doprevádzaný, doprevádzajúci a Boh, pričom najdôležitejšou osobou je Boh. Počas duchovného doprevádzania hovorí o tom, že počas duchovného doprevádzania je nesmierne dôležité rešpektovať činnosť Ducha Svätého. Doprevádzajúci nesmie rozhodovať za doprevádzaného, jeho úlohou je mu priniesť silu a svetlo, pomáhať a spoznávať, čo je u neho prekážkou pri plnení Božej vôle. V duchovnom doprevádzaní je takýto „trojuholníkový vzťah“ predpokladom úspešného doprevádzania, keďže sprevádzanie druhého človeka sa vždy deje v Božej prítomnosti.¹⁴⁰

Duchovné sprevádzanie by nemalo byť zamerané na riešenie problémov. Doprevádzajúci i doprevádzaný majú zaujať kontemplatívny postoj voči prežitým skúsenostiam, ťažkostiam a odporu, ktorý sa hlási na duchovnej ceste. Vďaka pozornosti a kontemplatívne vnímaniu sa ukážu cesty ako riešiť problémy, ktoré sú kladené pred toho, kto cvičenia robí.¹⁴¹ Z duchovného rozhovoru sa doprevádzajúci môže niečo dozvedieť o tom, aký obraz Boha má doprevádzaný. Všetci sme formovaní rodinou, prostredím, v ktorom sme vyrastali a osobnými dispozíciami, a každý v sebe nosíme určitý, často pokrivený, obraz Boha. Pri duchovných cvičeniach by malo dôjsť tiež ku konfrontácii s týmto našim obrazom, našou predstavou Boha.

Na postave duchovného doprevádzajúceho záleží, ako bude interpretovať text *Duchovných cvičení* a ich obsah, ako a do akej miery, tento prispôsobí na konkrétneho jedinca, ktorý bude cvičenia robiť. Pre „úspešné absolvovanie“ duchovných cvičení, je nutné splnenie niekoľkých základných podmienok, aby cvičenia priniesli čo najväčší úžitok tomu, kto ich robí. Nevyhnutnou podmienkou, ktorá je kladená na toho, kto cvičenia robí je, aby strávil

¹⁴⁰ Por. BARÁTH B.: *Vnímať dotyk Boha a pulz života. Duchovné sprevádzanie*, Nitra: Spoločnosť Božieho slova, 2003, 11.

¹⁴¹ Tamtiež 57.

každý deň niekoľko hodín v modlitbe. Ignác požadoval päť meditácii či nazeraní denne, pričom každá by mala trvať minimálne jednu hodinu, ako sa to spomína v jednej z jeho úvodných poznámok.¹⁴² Modlitba tvorí integrálnu súčasť duchovných cvičení a nedá sa ničím iným suplovať. Počas modlitby sa odohráva vnútorný boj exercitanta so sebou samým, pričom sa nadväzuje osobný vzťah s Ježišom Kristom. Cistercián André Louf hovorí o modlitbe, že nám dovoľuje lepšie chápať vôľu Otca a tiež nám pomáha prenikať hlbšie do reality. Pre srdce, ktoré je nasiaknuté modlitbou sa všetko stáva transparentným. V ňom sa odkrýva najvnútornejšie jadro nášho bytia.¹⁴³

K lepšiemu naladeniu na duchovné cvičenia slúži i miesto, kde sa exercície robia. V súčasnosti duchovné cvičenia zvyčajne prebiehajú v exercičných domoch, či iných priestoroch k tomu vhodných. Každý exercitant by mal mať k dispozícii vlastnú izbu a počas celého času duchovných cvičení by sa malo zachovávať prísne mlčanie, ktoré je prerušené na duchovný rozhovor s doprevádzajúcim a počas omše, ktorej slávenie sa predpokladá každý deň. Na pozadí ticha a samoty sa má exercitant stretnúť s Bohom:

„Preto, hľa, vyvábim ju (ho) a zavediem na púšť; budem sa o ňu (neho) uchádzať.“¹⁴⁴

4.2 Ten, kto dáva cvičenia

Ako už bolo uvedené, tzv. veľké exercície trvajú tridsať dní a počas tohto dlhého obdobia, ktoré strávi exercitant v odlúčení od svojho bežného prostredia a vzťahov, je v každodennom kontakte s doprevádzajúcim. V texte *Duchovných cvičení* tento proces nie je presne špecifikovaný. Ako každý intenzívny ľudský vzťah, ani vzťah doprevádzaného a doprevádzajúceho sa nerodí ľahko, a tento vzťah je o to špecifickejší, že sa dotýka veľmi osobných a intímnych oblastí. Často sa tiež stáva, že sa táto dvojica stretne po prvýkrát až na duchovných cvičeniach. Aké ľudské kvality a aké vzdelanie by teda mal mať kvalitný doprevádzajúci? Podľa niekoľkých súčasných autorov, ktorí sa touto tematikou zaoberajú, môžem uviesť niekoľko najdôležitejších požiadaviek, ktoré by v ideálnom prípade mal mať každý duchovný doprevádzajúci (uvedené bez dôležitosti poradia, všetky sú rovnako dôležité):

¹⁴² Por. DC 12

¹⁴³ LOUF André: *Teach Us To Pray. Learning a Little About God*, Chicago: DLT, 1974, 62. Tiež o každom spôsobe modlitby hovorí, že má iba jeden cieľ: nájsť srdce a učiť ho bdelym. Tamtiež 9.

¹⁴⁴ Oz 2,16.

- vedieť skutočne počúvať;
- byť empatický;
- byť tolerantný k vlastným a k cudzím skúsenostiam;
- neodsudzovať;
- byť ukotvený v Bohu;
- mať doprevádzaného skutočne rád, úcta k nemu je prvoradá;
- mal by mať tiež bohaté životné skúsenosti;
- mať vlastný okruh priateľov a rodiny, aby doprevádzaného na seba neviazal a ne získaval od neho seba potvrdenie.

Dôležitou oblasťou požiadaviek na doprevádzajúceho je i jeho vzdelanie:

- mal by mať teologický základ;
- byť dostatočne oboznámený s Písmom Svätým;
- mať tiež určitú znalosť dejín spirituality a vedieť, ako Boh v dejinách spásy jednal s ľuďmi rôznymi spôsobmi;
- mať povedomie o modernej psychológii.¹⁴⁵

4.3 Duchovné doprevádzanie

Po predstavení požiadaviek na toho, kto dáva cvičenia, by som ešte vrátila k pojmu duchovné doprevádzanie, tak ako je nazeraný v súčasnosti. O aký vzťah ide a v čom sa odlišuje napríklad od spovede?¹⁴⁶ Znami priekopníci v tejto oblasti, americkí jezuiti *William A. Barry* a *William J. Connolly* vo svojej knihe *Prax duchovného doprevádzania*, definujú kresťanské duchovné doprevádzanie ako „*pomoc, ktorú poskytuje jeden kresťan druhému, aby mu umožnil vnímať osobné Božie dávanie sa jemu určené, odpovedať tomuto Bohu, ktorý sa dáva osobne poznať, rásť v dôvernosti s ním a naplno prežívať dôsledky tohto stavu.*“¹⁴⁷ Ich primárny dôraz je na skúsenosť každého doprevádzaného s Bohom, ktorá sa najčastejšie deje počas modlitby. Ovocie darov Ducha sa podľa nich dostavuje ako jednotný dar, nie ako zhluk navzájom si odporujúcich prvkov. Vnútorne prežívanie sa musí

¹⁴⁵ Por. BARRY W. A., CONNOLLY W. J.: *Praxe duchovního doprovázení*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 144-152 a knihu: DYCKMAN K. M., CARROLL P. L.: *Inviting the Mystic, Supporting the Prophet. An Introduction to Spiritual Direction*, New York/Mahwah N.J: Paulist Press, 1981, 31-41.

¹⁴⁶ Pre spoveď pozri Katechizmus katolíckej cirkvi (č. 1446-1470).

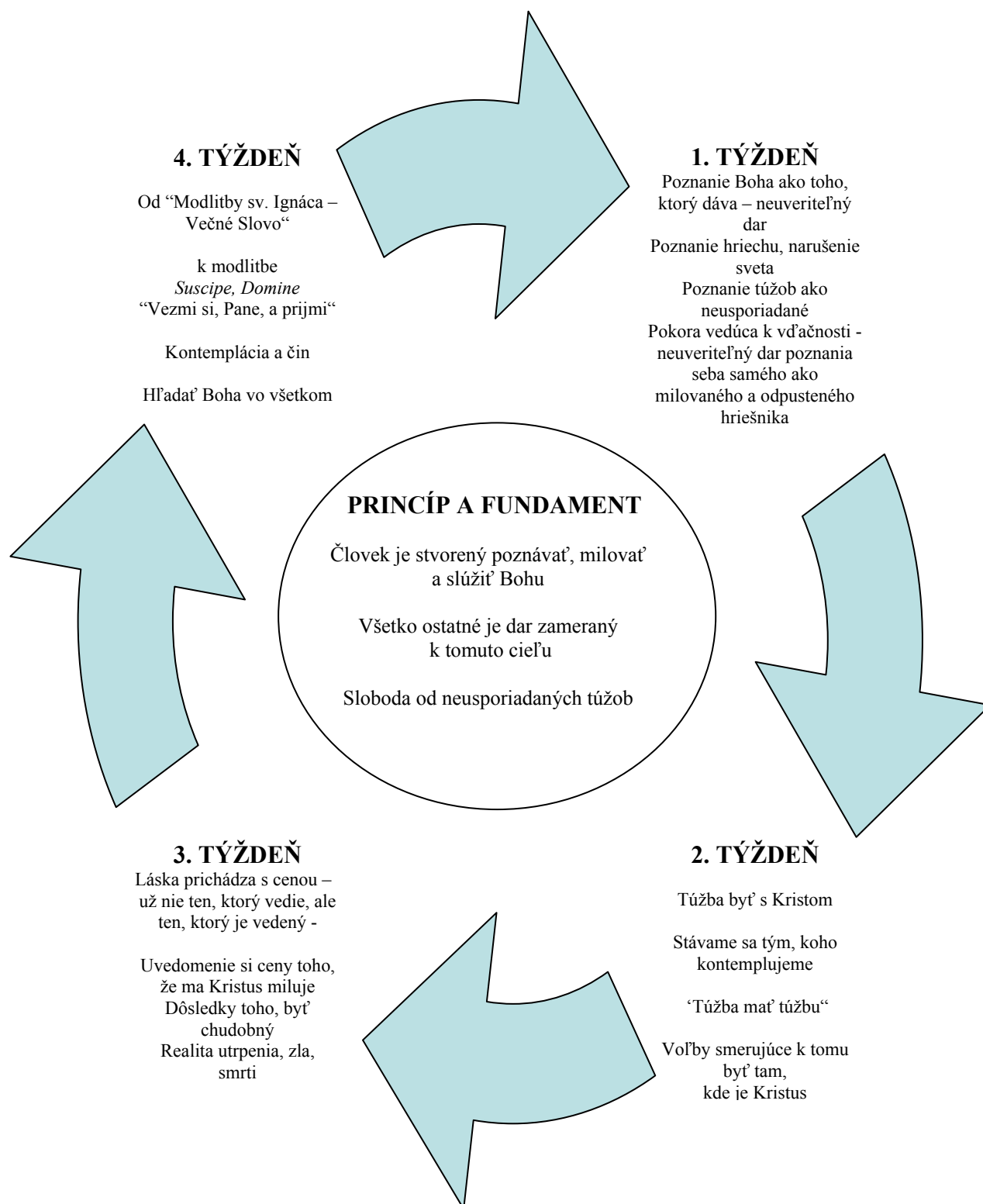
¹⁴⁷ BARRY W. A., CONNOLLY W. J.: op. cit., 20.

prejaviť i navonok, existuje medzi nimi prepojenie. Ak sa navonok neprejaví žiaden kresťanský vývoj, skôr či neskôr sa ukáže, že vnútorný život sa ocitol na šikmej ploche.

V priebehu individuálneho duchovného doprevádzania počas exercícií si môžeme lepšie uvedomiť, kde máme svoje srdce, kde je náš stred. Týmto sa naštartuje proces, ktorý nás môže do viesť k lepšiemu poznaniu nás samým, Boha a nášho vzájomného (*ne-*)vzťahu. Bude závisieť iba na nás, ako ďaleko sme počas duchovných cvičení ochotní ísť a prijať Boží plán pre náš život a odpútať sa od toho, čo je prekážkou a čo nám bráni rozvinúť sa na podobu Krista. Duchovné cvičenia by mali byť pre nás časom, kedy sa zacvičujeme do zmýšľania Krista.¹⁴⁸

¹⁴⁸ BARÁTH: *Uviesť svoj život do súladu s Božou vôľou*, 11.

DYNAMIKA DUCHOVNÝCH CVIČENÍ

5. DYNAMIKA DUCHOVNÝCH CVIČENÍ

V tejto časti stručne predstavím jednotlivé štyri týždne duchovných cvičení a popíšem ich hlavné charakteristiky a jeden z možných smerov interpretácie. Diagram, ktorý sa nachádza na predchádzajúcej strane, ukazuje vzájomné prepojenie jednotlivých štyroch častí celých duchovných cvičení sv. Ignáca. Tieto štyri časti sú zobrazené v kruhu, pričom v strede sa nachádza *princíp a fundament*, teda ukotvenie človeka v Bohu, ktorý nás zo svojej lásky stvoril a našou odpoveďou na jeho lásku má byť chvála, úcta a služba. Každý týždeň predstavuje iný dôraz: 1) Stvorenie; 2) Vtelenie; 3) Pašie; 4) Zmŕtvychvstanie.¹⁴⁹

Ako ilustruje zobrazený diagram, vzájomné prepojenie štyroch týždňov duchovných cvičení v sebe obsahuje dynamiku, takisto ako dynamiku obsahuje i každý jednotlivý týždeň. Táto dynamika je odlišná od vnútornej dynamiky, ktorá prebieha v tom, kto cvičania robí, ale zároveň sú všetky dynamiky navzájom prepojené a od seba sa odvíjajúce, pričom ale hlavným dynamickým prvkom je aktivita Boha. Rovnako každý jednotlivý exercitanti zvonku vnáša do duchovných cvičení a ich priebehu, svoju vlastnú dynamiku, čím sa celý tento proces preňho stáva jedinečným a neopakovateľným.

V tejto časti postupne prejdem od prvého týždňa, kde sa ten kto, robí cvičenia zaoberá svojimi vlastnými hriechmi, hlbokými chybami v našom svete a Bohom, ktorý v ňom pracuje, aby napravil danú situáciu, k druhému týždňu určenému na vytvorenie bližšieho kontaktu s Ježišom, kde sa medituje nad jeho verejným životom a učí sa, čo to znamená byť s ním a pracovať s ním, byť skutočným, pravým učeníkom, nasledovať ho až do konca. V treťom týždni sa ten, ktorý robí cvičenia ocitá zoči-voči Ježišovmu utrpeniu a jeho smrti na kríži. Počas meditácií zažíva aké náročné je prijať utrpenie v živote a neutiečť, keď je nemožné zmeniť situáciu. Posledný, štvrtý týždeň, je o radosti zo zmŕtvychvstalého Ježiša a zdieľaní tejto radosti s tými, ktorí trpia.

¹⁴⁹ *Creation – Incarnation – Passion - Resurrection*. Spracované z poznámok počas konzultácií modulu „*The Spiritual Direction in the Tradition of Ignatius Loyola*“ na Heythrop College, University of London, jeseň 2009. Autorkou nepublikovaného zobrazenia je Dr. Gemma Simmonds CJ.

5.1 PRVÝ TÝŽDEŇ (DC 23-90)

5.1.1 Cvičenia prvého týždňa

Celý prvý týždeň je zameraný na rozjímanie o hriechoch. Do prvého týždňa Ignác zaradil päť cvičení (rozjímaní) vzťahujúcim sa k tejto oblasti a tie sú rozdelené nasledovne:

- a) prvé cvičenie je rozjímanie tromi duševnými schopnosťami (pamäťou, rozumom a vôľou) o prvom hriechu (hriech anjelov), druhom hriechu (Adama a Evy) a treťom hriechu (osobitný hriech jednotlivca, ktorý sa pre jediný smrteľný hriech dostal do pekla);
- b) druhé cvičenie je rozjímanie o našich hriechoch;
- c) tretie cvičenie je opakovanie prvého a druhého cvičenia s trojakým rozhovorom (s Pannou Máriou, so Synom, s Otcom);
- d) štvrté cvičenie je zhrnutie tretieho cvičenia;
- e) piate cvičenie je rozjímanie o pekle.¹⁵⁰

5.1.2 Štruktúra meditácií počas duchovných cvičení

Každé jednotlivé cvičenie (rozjímanie, meditácia)¹⁵¹ počas exercícií sa skladá z konkrétnych prípravných krokov, ktoré nás majú dostatočne naladiť a pripraviť na to, čo bude nasledovať. Začínajú *prípravnou modlitbou*, v ktorej prosíme o milosť od Boha, nášho Pána, aby všetky naše úmysly, činy a skutky smerovali čisto na službu a chválu jeho božskej Velebnosti, a dvomi predohrami.¹⁵² V týchto predohrách nám Ignác nedáva žiadne konkrétne inštrukcie, naša vlastná imaginácia a predstavivosť je tu kľúčová.¹⁵³ Potom máme poprosiť Boha o to, čo chceme a žiadame si, ale aby to bolo primerané predloženej látke k nazeraniu.¹⁵⁴ Každé cvičenie sa ukončuje *rozhovorom* s Bohom, s Ježišom, či Pannou Máriou takým spôsobom, „*ako keď sa zhovára priateľ s priateľom alebo sluha so*

¹⁵⁰ Por. DC 45-72

¹⁵¹ V slovenskom i českom texte duchovných cvičení sa používajú na úkony modlitby termíny: *rozjímanie/ nazeranie (rozjímání /nazírání)*. Napr. „Rozjímanie o dvoch zástavách“, „Rozjímání o dvou praporech“ (DC 136) / „Nazeranie na dosiahnutie lásky“, „Nazírání k nabytí lásky“ (DC 230). V anglickom texte sa používa dvojica *meditation/contemplation*, „A Meditation on Two Standards“/„Contemplation for attaining love“. Vo význame, ako ich používa Ignác, „kontemplujeme“ nad tajomstvami Kristovho života v evanjeliu, kým „meditujeme“ nad určitými pravdami. Por. SAINT IGNATIUS OF LOYOLA: op. cit., xvi (contemplation).

¹⁵² DC 46

¹⁵³ Por. DC 47

¹⁵⁴ Por. DC 48

*svojím pánom; [...] prosíme o nejakú milosť, [...] žalujeme na seba, [...]rozhovoríme sa o svojich veciach a prosíme v nich o radu.*¹⁵⁵

Všetky tieto kroky nám majú slúžiť ako model k modlitbám založeným na imaginácii, ktoré vychádzajú z evanjeliových príbehov zo života Krista a majú rovnakú skladbu.¹⁵⁶ Nemajú za cieľ napomínať, či ukazovať morálne príklady z Evanjelia, ale dostať nás do kontaktu s nimi skrz modlitbu a plne byť v nich prítomní. Podľa textu *Duchovných cvičení* štruktúra každej meditácie na evanjeliový príbeh zo života Krista by mala obsahovať nasledujúce kroky:

- **Prípravná modlitba:**

prosíme v nej o pomoc, aby bolo všetko ku chvále Pána.

- **Predohra:**

(1.) príprava scény pre príbeh, ktorý chceme nazerať. Ignác sa nebojí dopĺňať evanjeliové príbehy detailmi, ktoré v Písme nie sú uvedené.

(2.) pokračuje presnejšia predstava príbehu. Základom je imaginácia, fantázia. Nedáva nám presný popis príbehu, ktorý chceme meditovať.

(3.) **Prosba:** máme prosiť o to, čo chceme.

- **Bod:**

(1.) **pozerať sa** na ľudí v príbehu a reagovať na nich, ako keby sme tam boli prítomní. Čo to s nami robí? Ako reagujeme? Dôležité sú naše afektívne reakcie.

(2.) **počúvať** čo ľudia hovoria a aplikovať to na seba. Ako sa ma to dotýka?

(3.) **pozorovať** čo sa robí a vyťažiť z toho nejaký duchovný osoh.¹⁵⁷

- **Rozhovor:**

s Pannou Máriou, so Synom, s Otcom. Malo by ísť o slobodný rozhovor ako keď sa rozprávame s priateľom, máme úprimne vyjadriť svoje pocity, reflektovať čo sa dialo v meditácii a spoznať a priznať si naše afektívne reakcie. Zostať s nimi nejaký čas. Byť úprimný pred sebou samým, priznať si, čo sa ma najviac dotklo. Má ísť o naše osobné rozlišovanie v odpovedi

¹⁵⁵ DC 54

¹⁵⁶ ENDEAN P.: *The Ignatian Prayer of the Sense*, <http://www.theway.org.uk/endeandweb/igps.pdf> (5.12.2010). Detailný popis týchto inštrukcií je umiestnený v druhom týždni pri meditácii o vtelení, kedy meditujeme život Krista a veľmi podobný spôsob pokračuje v treťom a štvrtom týždni.

¹⁵⁷ Do tejto štruktúry patrí i Ignácova *aplikácia piatich zmyslov* (DC 121-126), ktorá hovorí o potrebe pri jednotlivých bodoch meditácii zapájať všetky naše zmysly – zrak, sluch, hmat, chuť a čuch. Ignác dával dôraz na to, aby sa všetko precíťovalo, vychutnávalo a zažívalo vnútorne.

k Duchu Svätému, nie autorite. Je tu napätie medzi našou osobnou slobodou a volaním Ducha Svätého a autoritou Cirkvi?¹⁵⁸

5.1.3 Spytovanie svedomia

Do prvého týždňa sú tiež zaradené body, ktoré sa dotýkajú každodenného a všeobecného spytovania svedomia.¹⁵⁹ Kontemplácia a aktivita neboli pre Ignáca nepriateliami. Z jeho osobnej spirituality i z vedenia iných je evidentné, akú dôležitosť malo pre neho praktikovanie spytovania svedomia. Podľa Donalda St Louisa videl Ignác spytovanie ako centrálny element spirituality pre jeho novú Spoločnosť Ježišovu.¹⁶⁰ Zameranie dovnútra, keďže pri spytovaní svedomia sa jedná o osobnú modlitbu, je však u neho predpokladom k službe, k apoštolátu, k autentickému dávaniu seba do služby iných. Pri spytovaní svedomia má ísť o pohyb *ad intra*, aby sa dalo slobodnejšie pohybovať *ad extra*. Úlohou jezuitov je byť kontemplatívnymi v konaní (*in actione contemplativus*).¹⁶¹

Podľa amerického jezuitu G. A. Aschenbrennera, musí byť spytovanie svedomia videné vo vzťahu k rozlišovaniu duchov. Ide o každodenné osobné intenzívne cvičenie v rozlišovaní, keďže v každom z nás sú dve spontaneity (ako on nazýva vnútorné hnutia). Jedna spontaneita je dobrá a pre Boha, druhá od zlého a smerujúca od Boha. Našou úlohou je naučiť sa v nich rozlišovať tú spontaneitu, ktorá je skutočne naplnená Duchom. A v tom zohráva podľa neho naše každodenné spytovanie svedomia centrálnu úlohu. Ďalej tvrdí, že pri tomto spytovaní a rozlišovaní nie je hlavný dôraz kladený na morálne hodnotenie dobrých alebo zlých skutkov, ale na to, ako nás Boh oslovuje v našom najhlbšom afektívnom svedomí. Čo sa odohráva tam predchádza naše činy a je dôležitejšie. Cieľom je to, aby rástla naša citlivosť pre jedinečný a intímny spôsob, ktorým sa nás Duch Svätý dotýka a volá nás. Spytovanie svedomia má v konečnom dôsledku smerovať k naladeniu srdca, ktoré bude stále aktívne a schopné rozlišovať. Ide o dar, za ktorý sa musíme denne

¹⁵⁸ Spracované na základe poznámok z hodín na Heythrop College, University of London, v zimnom semestri 2009 z modulu *Patterns of Spiritual Growth and Human Transformation*, vedeného D. Lonsdaleom. U tejto poslednej vety som si vedomá toho, že v niektorých prípadoch môže nastať napätie medzi osobným volaním Ducha Svätého a autoritou Cirkvi. Bližšie zoznámenie sa s touto tematikou by však bolo nad rámec tejto práce.

¹⁵⁹ Por. DC 24-44

¹⁶⁰ Por. ST LOUIS D.: *The Ignatian Examen*, in: SHELDRAKE P. (ed.): *The Way of Ignatius Loyola. Contemporary Approaches to the Spiritual Exercises*, London: SPCK, 154-164, 155.

¹⁶¹ Tamtiež 162.

modliť ako Ignác, ktorý na konci svojho života rozlišoval každý pohyb a inklináciu svojho srdca.¹⁶²

V *Duchovných cvičeniach* sa nám zachovala forma spytovania svedomia v piatich bodoch:

1. *Vzdanie vd'aky* – Bohu za prijaté dobrodenia;
2. *Prosba* – o milosť poznať svoje hriechy, prosíme o pravdivosť;
3. *Spytovanie* – pripomenúť si udalosti dňa;
4. *Lútosť* – prosba o odpustenie;
5. *Nádej* – vyjadrenie nádeje na nápravu.¹⁶³

5.1.4 Realita hriechu vo svete

Prvá časť alebo týždeň duchovných cvičení sa zameriava na hriech. Na to, ako ho vidí exercitanti, čo to pre neho vlastne znamená jeho vlastná hriešnosť, aký je jeho obraz Boha atď. Práca s týmito otázkami v prvom týždni je nevyhnutná, ak má vôbec postúpiť do ďalšej časti exercícií. Prijatie skutočnosti, že sme bezpodmienečne milovaní Bohom, je podľa J. Englisha jeden z hlavných cieľov všetkých cvičení o hriechoch. Ďalším by malo byť, aby sme prestali urážať Boha, ktorý je k nám tak dobrý.¹⁶⁴ Prekážkou k uvedomeniu si toho, že sme Bohom milovaní, je naša zvyčajná prekrútená domienka, že musíme podávať výkony, aby sme boli milovaní. Musíme sa určitým spôsobom správať a robiť určité veci. Tento postoj potom prenášame i na Boha.¹⁶⁵ Pri rozjímaní o hriechoch si musíme uvedomiť, že Boh nás miloval ako prvý.¹⁶⁶

Prvý týždeň tak môže byť celkom depresívny, ale cvičenia o hriechoch majú za úlohu oslobodiť exercitanta od prílišného nasmerovania na seba a zamerať jeho srdce a myseľ mimo seba. Podľa Barátha by sa mal exercitanti v tejto časti duchovných cvičení zamerať na tvár dobrého, milosrdného Otca, ktorý odpúšťa hriechy a je plný lásky a milosrdenstva

¹⁶² Por. ASCHENBRENNER G. A.: *Consciousness Examen*, in: *Review for Religious*, Volume 31, 1972/1, 14-21.

¹⁶³ Por. DC 43

¹⁶⁴ ENGLISH John J.: *Spiritual Freedom*, Guelph: Loyola House, 1982, 69-70.

¹⁶⁵ Tento prístup má rysy tzv. pelagianických tendencií. V stručnosti je *pelagianizmus* heréza zo začiatku 5. storočia, podľa ktorej sa ľudia môžu sami spasiť bez pomoci Božej milosti a o tom, že sme nezdedili dedičný hriech, takže krst batoliat nie je nevyhnutný a spása prichádza skrz našu snahu. O'LOUGHLIN T.: *Pelagianism*, in: SHELDRAKE P. (ed.): *The New SCM Dictionary of Christian Spirituality*, London: SCM, 2005, 482.

¹⁶⁶ „Ale Boh dokazuje svoju lásku k nám tým, že Kristus zomrel za nás, keď sme boli ešte hriešnici.“ (Rim 5, 8).

pri návrate každého hriešnika. Baráth ďalej hovorí o podobenstve o márnostatnom synovi a o tom, čo sa očakáva od človeka, ktorý sa chce vrátiť k Otcovi: uznať celú hĺbku svojho hriechu, cítiť sa nehodným volať sa jeho synom, nebrať do svojich rúk súd a prijať Božie odpustenie, vzdať sa svojvôle a jedine pod Božou vládou pracovať denne ako jeden z nádeníkov, denne sa tešiť z Božieho odpustenia.¹⁶⁷

Precítanie toho, že sme hriešni, má za následok v prvom týždni exercícií to, že ďakujeme Kristovi za to, aký je milujúci a milosrdný. Opakovaním sa dôraz každého cvičenia (pri zapojení pamäti, rozumu a vôle) presúva od reflexie hlavou na načúvanie srdca (od premýšľania a zdôvodňovania až k precíťovaniu). Podľa Fleminga, by sa opakovaním meditácií, mali silnejšími stávať emócie, afekty a pociťovanie ľútosti. Znamením, že sa blíži koniec prvej časti duchovných cvičení, by mala byť prítomnosť útechy. Zakúšanie milosti darovanej Duchom Svätým napriek tomu, že sme hriešni. Ignác v tomto bode cvičení dáva dôraz na prítomnosť vďaky Bohu, ktorá ukazuje, že ten, kto cvičenia robí, sa môže posunúť ďalej.¹⁶⁸

Dôraz, ktorý nebol v Ignácovej dobe podstatný v takej miere, ako je tomu dnes, je narastajúce povedomie o realite a dopade „štrukturálneho hriechu.“ Termíny ako „sociálny hriech“, „štruktúry hriechu“ sa objavujú v teologickej debata stále častejšie. Hriech je individuálny i sociálny. Pojmy „sociálny“ alebo „spoločenský“ označujú každé formy opakovaného skupinového správania, ktoré sa riadia určitými pravidlami. Výraz označuje stále vzťahy a modely jednania medzi ľuďmi navzájom i voči svetu.¹⁶⁹

Írsky jezuita Peter McVerry, ktorý pracuje s deťmi bez domova, s mladistvými, ktorí sa dostali na šikmú plochu a inými znevýhodnenými skupinami nazýva štruktúry hriechu tie formálne skupiny vzťahov, ktoré majú za následok vykorisťovanie skupiny ľudí, pričom iné skupiny ľudí z tohto vykorisťovania profitujú.¹⁷⁰ Často sa to podľa neho deje i bez toho, aby tí, ktorí z tohto vykorisťovania profitujú, sa na ňom vedome podieľali, alebo slobodne dali k tomu vykorisťovaniu súhlas. Ďalej pokračuje, že ak sa povedomie toho, kto robí exercície nerozšíri o uvedomenie si jeho vlastnej participácie na hriešnych štruktúrach v spoločnosti, bude mať veľmi málo čo povedať obrovským skupinám tých, ktorí trpia

¹⁶⁷ Por. BARÁTH: *Uviesť svoj život do súladu s Božou vôľou*, 272.

¹⁶⁸ Por. FLEMING: *Like the Lightning*, 181.

¹⁶⁹ HAIGHT R.: *Hriech a milosť*, in: FIORENZA F. S., GALVIN J. P. (ed.): *Systematická teológia II: rímskokatolícka perspektíva*, Vyšehrad: CDK, 1998, 169-240, 192.

¹⁷⁰ McVERRY P.: *The First Week and Social Sin*, in: SHELDRAKE P. (ed.): *The Way of Ignatius Loyola. Contemporary Approaches to the Spiritual Exercises*, London: SPCK, 1991, 66-76, 66.

nespravodlivosťou a nebude mať pre nich žiadnu nádej. Ak sa ho hlboko nedotkne táto skúsenosť utrpenia s tými najchudobnejšími, ľuďmi bez práce, menšinami atď., a ak nereflektoval ako sa on sám podieľa na udržiavaní tejto situácie v spoločnosti, potom bol podľa McVerryho prežitok prvého týždňa nereálny.¹⁷¹

Spoločenské štruktúry predstavujú tiež pokušenie utiecť od slobody prostredníctvom hriechu opomenutia. Nevyhnutnou súčasťou meditácie prvého týždňa duchovných cvičení o štruktúrach hriechu, by tak podľa P. McVerryho malo byť exercitantovo povedomie jeho vlastnej spoluúčasti, spoluviny. Priznanie si hriechov znamená podľa neho prijať zodpovednosť, vidieť veci také aké sú, lebo len potom je možné sa postaviť tejto realite štruktúry hriechu.¹⁷² Meditácie prvého týždňa, vo svetle Evanjelií, nad vlastnými hodnotami a postojmi, ktoré podporujú spoluúčasť v štruktúrach hriechu, sa môžu podľa McVerryho stať zlomovými vtedy, keď budú viesť k rozhodnutiam, ktoré povedú k zlepšeniu situácie tých, ktorí trpia v týchto štruktúrach.¹⁷³

5.2 DRUHÝ TÝŽDEŇ (DC 91-189)

Druhý týždeň je podstatou duchovných cvičení. V tejto fáze ide o naladenie sa celého človeka na bezpodmienečnú disponovateľnosť na konkrétnu Božiu vôľu pre život človeka.¹⁷⁴ Ústredným bodom meditácií druhého týždňa je život Ježiša Krista, od jeho narodenia až po Kvetnú nedeľu vrátane. Počas tohto týždňa Ignác zamýšľal že tí, ktorí dostávajú cvičenia urobia „voľbu“ ohľadne životného stavu alebo určitú *re-orientáciu* vo voľbe, ktorá už bola urobená predtým.

Prvý týždeň nám ukázal ako skutočnosť, že harmónia sveta bola rozbitá a my teraz žijeme vo svete poznačenom hriechom. Druhý týždeň má do činenia s Kristom Kráľom a jeho Kráľovstvom. Je to kráľovstvo láskavosti, svätosti, lásky, spravodlivosti mieru a nového ľudstva, ktorého zakladateľom, príkladom, prototypom a inšpiráciou je Ježiš Kristus. Pri reštaurovaní nášho sveta a nastolení kráľovstva je potrebná naša aktívna a vedomá

¹⁷¹ Por. tamtiež 68-69.

¹⁷² Tamtiež 69.

¹⁷³ McVERRY: op. cit., 75.

¹⁷⁴ BARÁTH: *Uviesť svoj život do súladu s Božou vôľou*, 325.

spolupráca. Lebo vo svete, ako ho poznáme, musí niečo byť odmietnuté a niečo prijaté.¹⁷⁵ Táto polarita našej ľudskej existencie je Ignácom vyjadrená v dvoch postavách: v postave Krista a v postave Lucifera. Kozmický súboj medzi nimi predstavuje dramatické pozadie druhého týždňa.¹⁷⁶

Cvičenia tohto týždňa sú rozdelené nasledovne:

1. **Rozjímanie o volaní Krista** pozemskému kráľovi (DC 91-134) – majú trvať prvé tri dni druhého týždňa. Ignác sem zaradil *rozjímania o vtelení a narodení* Ježiša Krista.
2. **Rozjímanie o dvoch zástavách** (DC 136-148) – jedna zástava je Krista, nášho vodcu a Pána; druhá Lucifera, úhlavného nepriateľa ľudskej prirodzenosti.
3. **Rozjímanie o troch kategóriách ľudí** (DC 149-164) – aby sme prijali, čo je najlepšie; cieľom je pripraviť exercitanta na voľbu a presvedčiť sa, či dosiahol indiferenciu.
4. Uvažovanie *o troch spôsoboch ponížnosti* (DC 165-168) sem patria meditácie nad novozákonnými textami, ktoré hovoria najmä o Kristovej pokore.¹⁷⁷

5.2.1 Volanie Krista, večného Kráľa (DC 91-100)

Ako som už spomenula, v tejto časti duchovných cvičení ide o rozhodnutie nájsť Božiu vôľu a usporiadať si svoj život podľa nej, očakáva sa od nás odpoveď srdca. Aby k tomu došlo, exercitant sa má pribodobňovať Kristovi. Má ho nasledovať a konfrontovať svoj život s historickým Ježišom z Nazaretu. K tomu mu majú pomôcť meditácie na historické udalosti z Ježišovho pozemského života až po Kvetnú nedeľu. „Pozemský život Ježiša z Nazaretu má sviatosnú povahu, [...] jeho život je vonkajším a viditeľným znakom ukrytej a oveľa väčšej reality, ktorá je viditeľná iba očami viery.“¹⁷⁸ W. Broderick uvádza, že aby exercitant poznal túto realitu viditeľnú očami viery, má pred každým cvičením druhého týždňa prosiť „o prenikavé poznanie Pána, ktorý sa pre neho stal človekom, aby ho viac miloval a nasledoval.“¹⁷⁹

¹⁷⁵ Opäť a neustále je nutné sa počas duchovných cvičení vracat' k *princípu a fundamentu*, ktorý je ich základným kameňom.

¹⁷⁶ Por. BRODERICK W.: *Structure and dynamic of the second week as a whole*, in: *The Way Supplement* no. 52, Spring 1985, 81-91, 81-82.

¹⁷⁷ Por. BARÁTH: *Uviesť svoj život do súladu s Božou vôľou*, 325-326.

¹⁷⁸ BRODERICK: op. cit., 83.

¹⁷⁹ DC 104

Nájsť Boha a rozhodnúť sa pre neho, znamená úplné rozhodnutie sa pre Ježiša z Nazaretu, a odmietnutie „sveta“ spolu so Satanom, ktorý je jeho kniežaťom. Dynamika počas modlitby, ktorá smeruje zvonku dovnútra, privádza exercitanta bližšie k tajomstvám Kristovho života, a taktiež mu dovoľuje sa dostať do kontaktu i s dynamikou jeho vlastného života. Podľa W. Brodericka každý človek je v samotnej podstate svojho bytia orientovaný na Krista, či si to uvedomuje, alebo nie. Keby túto orientáciu, toto zameranie na Krista v sebe nemal, kontemplované tajomstvá Kristovho života by nemali moc ho osloviť alebo transformovať jeho život, či uľahčiť identifikáciu s Ním.¹⁸⁰

V druhom týždni sa nachádzajú meditácie, v ktorých si pripomíname, že Kristus prišiel na svet, aby zomrel za nás. Kristus hrá sprostredkovateľskú úlohu vo väčšine meditácií a kontemplácií duchovných cvičení, všetky rozjímania majú kristocentrický charakter. Kristus je niekto, kto je aktívny v proklamovaní kráľovstva a zároveň je pasívny – všetko dostáva od Otca, v ktorého má totálnu dôveru. Toto napätie sme volaní žiť vo svojich životoch i my: kráľovstvo je niečo na čom pracujeme a čo vytvárame, ale je tiež je niečo, čo dostávame z Božích rúk.¹⁸¹

Ako hlboko sa ten, kto robí cvičenia tohto týždňa nechá osloviť Duchom Svätým, záleží len na jeho slobodnom rozhodnutí. Svoju odpoveď podľa W. Brodericka nájde vo svojich vnútorných reakciách, pri pociťovaní útechy a neútechy.¹⁸² Pri dôkladnom rozlišovaní týchto vnútorných hnutí s pomocou doprevádzajúceho, je exercitant schopný nájsť Božiu vôľu v tomto konkrétnom bode jeho života. Preto je veľmi dôležitá pri každom rozjímaní počas druhého týždňa už spomenutá prosba „o prenikavé poznanie Pána.“¹⁸³

5.2.2 Voľba

Štruktúra druhého týždňa nás postupne privádza k voľbe vzťahujúcej sa k nášmu nasledovaniu Ježiša, k samotnej podstate Ignácových duchovných cvičení. Než sa ale prejde k samotnej voľbe, musí exercitant absolvovať ešte rozjímania: „o dvoch zástavách,“ „o troch kategóriách ľudí“ a „o troch spôsoboch poníženosti“. Musí chápať nielen Kristove

¹⁸⁰ BRODERICK: op. cit., 86.

¹⁸¹ Zaznamená z prednášky *The Christ of The Ignatian Exercises*, Dr. Michael Kirwan SJ, Heythrop College, jeseň 2009.

¹⁸² BRODERICK: op. cit., 85.

¹⁸³ DC 104

dôvody, prečo si zvolil chudobu, poníženie a pokoru a prečo nás všetkých Kristus volá, aby sme ho nasledovali rovnakou cestou, ale musí zároveň byť i pripravený mať v sebe túžbu ho nasledovať. Výzvou pre nás je vybrať si tú najlepšiu cestu, na základe darov a milostí, ktoré sme dostali od Boha.

Objav vlastnej identity predchádza vykonaniu voľby. Náš výber je výrazom identity, toho kým sme. Musíme najskôr poznať svoju vlastnú identitu, identitu v Kristovi a tá nám potom umožní urobiť autentickú voľbu, ktorá bude vyjadrovať naše autentické ja. Pravdu objavíme v procese rozlišovania útechy a neútechy. Ten nám napovie, kde leží naše srdce, teda naše najhlbšie prania a túžby. Tento poznatok, čiže to, že Ignác videl spojenie medzi rozlišovaním duchov a medzi voľbou, považujú mnohí za geniálny. Táto pravda ide do samotnej hĺbky citovej a emocionálnej reality človeka. Opäť je pri týchto meditáciách veľmi dôležitá sila našej imaginácie a to, že máme pri nich brať vážne našu emocionálnu odpoveď a naše pocity, ako to robil i Ignác. Hoci Ignác pozitívne hodnotí ľudskú fantáziu a snívanie, nie však v zmysle bezbrehého fantazírovania, ale o nasmerovanie a využitie tejto jedinečnej dynamiky pri duchovných cvičeniach.¹⁸⁴

5.2.2.1 Rozjímanie „o dvoch zástavách“ (DC 136-148)

Karl Rahner, nazýva rozjímanie „o dvoch zástavách“ prvým tzv. *rozjímaním voľby* a pokračuje, že náš život je reťazcom rozhodnutí, ktoré ale nemôžeme konať z neutrálnej pozície, nakoľko žijeme vo svete zaťaženom hriechom.¹⁸⁵ Pokračuje, že „*pole nášho rozhodovania je radikálne obmedzené nepriateľstvom medzi Luciferom a Kristom. Nikto sa nemôže vyhnúť nekompromisnému rozhodnutiu pre Krista [...] náš život sa musí odohrávať v stálom, niekedy až bolestnom a úmornom rozhodovaní. Musí sa stále odpútať od sveta.*“¹⁸⁶

Toto rozjímanie určuje priebeh celého druhého týždňa – predstavuje boj medzi prijatím toho, že sme stvorení, alebo jeho popieranie, ide o utvrdenie prvého týždňa. Ignác tu nezaprie to, že bol vojakom. Celá táto meditácia je presiaknutá vojenskou terminológiou, stavia nás na bojisko, kde proti sebe stoja dvaja velitelia, ktorí predstavujú dve rôzne stratégie ku šťastiu, dva spôsoby bytia, dva hodnotové systémy. Jedno vojsko, pod

¹⁸⁴ Spracované z poznámok počas konzultácií modulu „*The Spiritual Direction in the Tradition of Ignatius Loyola*“ s Dr. Gemmou Simmonds CJ, na Heythrop College, University of London, jeseň 2009.

¹⁸⁵ RAHNER: *Rozjímaní podle Exercícií sv. Ignáce*, 155-156.

¹⁸⁶ Tamtiež 156.

zástavou Krista sa nachádza „v kraji okolo Jeruzalema, kde Kristus, náš Pán, je najvyšším všeobecným vodcom“¹⁸⁷ a proti nemu stojí iné vojsko „v okolí Babylonu, kde veliteľom nepriateľov je Lucifer“.¹⁸⁸ Podľa sv. Ignáca nie je medzi týmito vojskami jasná hranica, existujú iba pohyblivé oddiely. Obe vojská sa navzájom prelínajú a zasahujú do seba a nemôžeme ich jednoducho stotožňovať s rozdelením na tých, ktorí sú v Cirkvi a s tými, ktorí sú mimo ňu.¹⁸⁹

V tomto rozjímaní ide podľa Fleminga predovšetkým o spoznanie hlbokých protikladných stratégií, ktoré ovplyvňujú náš život a o hlbšie si uvedomenie skutočnosti, že nás ovládajú dve protikladné sily. Pod jednou zástavou stojí Ježiš, ktorý nás vyzýva, aby sme si uvedomili a prijali svoju stvorenosť, so všetkými svojimi slabosťami a obmedzeniami. Máme odhodiť všetky ilúzie, pravda je našou priateľkou. Máme zostať slobodnými od každej formy správania sa, ktoré povedie k hľadaniu svetskej slávy a pýchy. Naša pokora musí predstavovať základ nášho ukotvenia tak, ako pre Ježiša predstavovalo to, že bol Synom Otca. Ďalej tvrdí, že toto rozjímanie by nám malo pomôcť spoznať stratégie, ktoré nás zotročujú a vnímať, kde sa práve nachádzame a ako nájsť možnosti rozvinutia svojho života v Kristovi. Máme si uvedomiť, čo Lucifer, ktorý stojí pod druhou zástavou, vraví - presný opak toho, čo Kristus. Satan je „otec lží“, pán ilúzií.¹⁹⁰ Na záver tejto meditácie je opäť veľmi dôležitý trojitý rozhovor: prvý s Panou Máriou, „aby mi vyprosila milosť od svojho Syna a Pána, že by ma prijal pod svoju zástavu,“ druhý s Ježišom, „aby mi to vyprosil od Otca“ a tretí s Otcom, „aby mi to dal.“¹⁹¹

5.2.2.2 Rozjímanie „o troch kategóriách ľudí“ (DC 149-164)

V tomto rozjímaní sa opäť spomína už zmieňované ignaciánske *magis* – viac, lepšie, ktoré je otvoreným stupňovaním dynamického kresťanského životného rytmu, v ktorom všetko statické uvádza do pohybu stále väčší Boh. Aby sme pochopili tento pohyb a dynamiku medzi chápaním a skutočnou vôľou ho nasledovať, Ignác predkladá rozjímanie o troch

¹⁸⁷ DC 138

¹⁸⁸ DC 138

¹⁸⁹ Por. RAHNER: *Rozjímaní podľa Exercií sv. Ignáca*, 157.

¹⁹⁰ Por. FLEMING: *Like the Lightning*, 185.

¹⁹¹ DC 147

kategóriách ľudí. Ide o príklad troch skupín ľudí a spôsoboch, ako sa rozhodujú. Máme si iba uvedomiť ich postoje a spôsoby ako sa rozhodujú.¹⁹²

Prvé dve skupiny predstavujú ľudí, ktorí sa vyhýbajú rozhodnutiam a chcú sa zbaviť nejakej nezriadenej náklonnosti tak, že „*aby si mohli ponechať nadobudnutú vec, že by Boh prišiel ta, kde oni chcú.*“¹⁹³ Tretia skupina ukazuje prístup otvorenosti a ochoty nasledovať akúkoľvek voľbu alebo rozhodnutie, ak im ju dá Boh spoznať. Tí už dosiahli postoj indiferencie, ku ktorému nabáda princíp a fundament duchovných cvičení, a chcú sa zbaviť nejakej nezriadenej náklonnosti „*takým spôsobom, že zostávajú indiferentní mať alebo nemať nadobudnutú vec. Skutočne si ju chcú podržať alebo nepodržať na základe toho, čo im vnukne Boh.*“¹⁹⁴ Týmto cvičením nás Ignác nabáda, aby sme reflektovali spôsoby ako sa ľudia rozhodujú, keď sú v tom emotívne zainteresovaní a boli pripravení na prijatie voľby, ak nám ju dá Boh spoznať v našom živote.¹⁹⁵

5.2.2.3 Uvažovanie „o troch spôsoboch poníženosti“ (DC 165-168)

Tretia meditácia, ktorá má exercitanta pripraviť k voľbe najlepšie vyjadruje vnútorný postoj pred voľbou, ktorý spočíva v bláznovstve lásky, a zaoberá sa rôznymi stupňami, ktorými môžeme byť spolu s Kristom. Ignác v nej však nehovorí o láske, ale o pokore a všetko spája s poslušnosťou voči Božím prikázaniam. Ignác nám predkladá tri stupne pokory a je úlohou exercitanta, aby si uvedomil, ako na tom je so svojim vzťahom s Ježišom. Prvý spôsob poníženosti pozostáva z toho, že sa má exercitant „*uponižiť a pokoriť, nakoľko mu je to možné, aby vo všetkom poslúchal zákon Boha.*“¹⁹⁶ Druhý stupeň poníženosti je dokonalejší a poníženosť tohto stupňa exercitant dosiahne tak, „*keď je v takom duchovnom stave, že nechce a ani sa nekloní mať skôr bohatstvo ako chudobu, skôr česť ako potupu, ... predpokladajúc, že ide o rovnakú službu Bohu.*“¹⁹⁷ Exercitant má ale prosieť o milosť, aby mal tretí spôsob pokory a poníženosti v nasledovaní Ježiša, ktorý zahŕňa v sebe prvý a druhý stupeň a kedy: „*chce a volí si, aby nasledoval Krista, nášho Pána.*“¹⁹⁸ Všetky spomínané meditácie druhého týždňa majú vyústiť do voľby,

¹⁹² Direktórium (713 č. 214) používa príklad troch chorých, ktorí sa chcú uzdraviť - prvý otáľa s liečením, druhý chce určité lieky a iné vyraduje, tretí sa dá úplne do rúk lekára. In: SVÄTÝ IGNÁC Z LOYOLY: op. cit., 84.

¹⁹³ DC 154

¹⁹⁴ DC 155

¹⁹⁵ FLEMING: *Like the Lightning*, 186.

¹⁹⁶ DC 165

¹⁹⁷ DC 166

¹⁹⁸ DC 167

predovšetkým voľby životného stavu alebo reformy života. Ďalší týždeň má ukázať ako vážne berie exercitant svoju voľbu.

5.3 TRETÍ TÝŽDEŇ (DC 190-217)

Tretia časť duchovných cvičení je krátka, čo sa týka obsahu a počtu meditácií, keďže obsahuje iba: 1. nazeranie na to ako „*Kristus, náš Pán, išiel z Betánie do Jeruzalema, až po Poslednú večeru vrátane,*“¹⁹⁹ 2. nazeranie je „*o udalostiach od večere po záhradu vrátane.*“²⁰⁰ V nasledujúcich dňoch sa pokračuje meditáciami podľa tradičnej štruktúry s aplikáciou piatich zmyslov o tajomstvách zo života Krista až k ukrižovaniu, sňatiu z križa až po hrob a po dom, kde sa utiahla Panna Mária po pohrebe svojho Syna.²⁰¹

Dĺžka tohto a štvrtého týždňa je dohromady zvyčajne deväť alebo desať dní.²⁰² V tomto týždni by sa malo ukázať či ten, kto robí cvičenia, je schopný žiť podľa vykonanej voľby. Ignác vyzýva toho, kto robí cvičenia, aby kráčal spolu s trpiacim Kristom, a prosil „*o bolesť, zármutok a zahanbenie za to, že Pán ide trpieť pre moje hriechy.*“²⁰³ V tomto týždni má exercitant pociťovať veľkú naliehavosť toho, že Kristus práve teraz prechádza svojimi Pašiami, Kristus ich postupuje kvôli nemu, za jeho hriechy.²⁰⁴

Cieľom tretieho týždňa je trpieť a zomrieť s Kristom, má tu ísť o utrpenie z lásky ku Kristovi. Exercitant sa má podľa Barátha naučiť hľadiť na svoju cestu a prijímať ju pod zorným uhlom smrti, ktorú má chápať ako cestu k životu. Nemá prosiť o to, aby prežíval Ježišove utrpenia, ale sa má snažiť a prosiť o to, aby tajomstvo utrpenia prijal ako tajomstvo. Aby sa v spojení s Ježišom upevnil v oddanosti Otcovi a nakoniec, aby prijal aj tú možnosť, že jeho rozjímania a skúsenosti zanechajú v ňom strach, samotu, prázdnotu a pocit nezmyselnosti. Platí tu zákon odumierajúceho pšeničného zrna: „*Ak pšeničné zrno nepadne do zeme a neodumrie, ostane samo. Ale ak odumrie, prinesie veľkú úrodu.*“ (J 12, 24)²⁰⁵

¹⁹⁹ DC 190

²⁰⁰ DC 200

²⁰¹ Por. DC 208

²⁰² ENDEAN P.: *The Spiritual Exercises*, <http://www.theway.org.uk/endeandweb/CambCompSpEx.pdf> (5.12.2010).

²⁰³ DC 193

²⁰⁴ BARÁTH: *Uviesť svoj život do súladu s Božou vôľou*, 354.

²⁰⁵ Tamtiež 362-364.

5.3.1 Bláznovstvo kríža

„Slovo o kríži je bláznovstvom pre tých, ktorí sú na ceste k záhube, nám, ktorí ideme ku spáse, je mocou Božou.“ (1 Kor 1,18)

V štúdiu zameranej na tretí týždeň exercícií, anglický jezuita P. Sheldrake ukazuje, že vtelenie a ukrižovanie sú dva pohľady, z ktorých možno poznať zmysel evanjeliových správ o Ježišovi Kristovi, a že sú žiaľ často videné ako alternatívy, a nie ako navzájom sa doplňujúce. Inak súhlasí s tvrdením, že od šestnásteho storočia v katolíckej spiritualite sa dával viac dôraz na vtelenie, kým protestantská spiritualita sa viac koncentrovala okolo kríža. Sheldrake ďalej zdôrazňuje, že vtelenie a ukrižovanie môžu byť pochopené iba vo vzájomnom vzťahu. Lebo kríž je nevyhnutným dôsledkom Božieho zapojenia sa so svetom naplnenom hriechom, ale hlavne Ježišovou misiou v poslušnosti Otcovi.²⁰⁶

Podľa Karla Rahnera na kríži dosahuje Syn človeka vrchol svojho poslania. Kristov kríž nám zjavuje podstatu hriechu: „Kvôli tejto „hodine“ prišiel na svet. [...] V hodine, keď musí zomierať najbolestivejšou smrťou ho opustí dokonca i Boh [...] Jeho životná katastrofa je ovšem zároveň jeho najdôležitejším životným činom. On dokázal svojou poslušnosťou všetko prijať [...] Ježišova poslušnosť, jeho dobrovoľná poslušnosť až k smrti [...] sa nedá ani približne opísať našimi používanými kategóriami, ale dosahuje takmer mystický zmysel [...] počujeme v Ježišovej mlčiacej poslušnosti jeho „áno“ krížu, ku všetkému. [...] Smrť, ktorou Ježiš umiera, je prepadnutím stravujúcemu Božiemu súdu. To Ježiš dokáže iba preto, lebo Boha totálne a bezvýhradne miluje.“²⁰⁷

Jedným z elementov dynamiky exercícií je pohyb od všeobecného ku konkrétnemu, od kozmického k individuálnemu, ako uvádza Sheldrake v už spomínanej štúdiu. Dôraz v tretej časti duchovných cvičení je daný na to, čo Kristus vytrpel pre mňa, čím sa stáva veľmi osobnou, pravdepodobne najosobnejšou časťou cvičení.²⁰⁸ Má tu ísť o jednoznačne vyjadrenú voľbu druhého týždňa. Exercitanti nie sú vyzývaní k tomu, aby si vybrali kríž a utrpenie samo o sebe, ale vo svetle toho, čo už premeditovali a rozjímal predtým, si majú vybrať Ježiša. Tento pohyb vedie k prehĺbeniu osobnej zodpovednosti každého exercitanta

²⁰⁶ Por. SHELDRAKE P.: *Theology of the Cross and the Third Week*, in: *The Way Supplement* 58, Spring 1987, 21-34, 21-22.

²⁰⁷ RAHNER: *Rozjímání podle Exercícií sv. Ignáce*, 216-218.

²⁰⁸ SHELDRAKE: op. cit., 23.

voči svojmu okoliu. Čiže exercície smerujú k hľadaniu menej individualistickej spirituality a viac k sociálnemu vedomiu.²⁰⁹

5.3.2 Bezmocnosť a slabosť

Tretí týždeň cvičení pozostáva z modlitieb nad biblickými textami, ktoré sa vzťahujú k Ježišovmu utrpeniu a k jeho smrti na kríži. Ignác tu nabáda prosiť o milosť k súcitu. Zdôrazňuje ako je dôležité, aby sme vnútorne prežívali Ježišovu skúsenosť. Máme *trpieť* s Ježišom tak, že s ním budeme súcitiť, mať s ním zľutovanie. Na konci tretieho týždňa stojíme zronení pred Ježišovým hrobom, cítime prázdnotu, smútok, tmu, opustenosť. Najskôr cítime, že nemôžeme nič urobiť. Tretí týždeň nás učí aké náročné je prijatie utrpenia v živote, toho, že ľudia zomierajú, naše telá sú podrobované chorobám a starnú, vzťahy nefungujú, ľudia hrešia a hriech má stále dôsledky vo svete. Často máme vo chvíľach, keď nemôžeme zmeniť situáciu, túžbu utiecť, zavrieť oči. Fleming uvádza, že tretí týždeň nám dáva možnosť zostať s Ježišom a cez jeho príbeh trpieť a cítiť súcitiť s ľuďmi v našom živote, ktorí trpia. Nemôžeme toho veľa urobiť, ale môžeme tam byť s ním, byť s tými ktorí trpia.²¹⁰

Iný autor, Dermot Powel, hovorí vo svojej štúdií o tom, že v našich slabostiach a bezmocnostiach môžeme objaviť miesto *par excellence* na stretnutie s Bohom.²¹¹ Túto nevyhnutnosť dovoliť, aby sme boli zlomení, potvrdzuje i J. Moltmann:

„Nie je to vecou toho, aby sme sa stali dokonalí skrz presvedčenie, že cvičením toho dosiahneme. Čo sa stane je, že v našom prijatí utrpenia a skrz neho, sa Boh stane našim pánom. Často nás vedie tam, kam nechceme ísť a rozbíja podoby našich životov [...] , aby jeho podoba mohla dôjsť vyjadrenia.“²¹²

²⁰⁹ Tamtiež 32.

²¹⁰ FLEMING: *What is Ignatian Spirituality?*, 84-85.

²¹¹ POWER Dermot: *The Pain and Potential of Powerlessness*, in: *The Way*, April 1989, 110-116, 112.

²¹² MOLTSMANN J.: *The Passion of life: a mesianic lifestyle*, Philadelphia 1978, 53, in: POWER D.: op. cit., 113.

Mansfield uvádza, že sa máme modliť za skutočnú spoluúčasť v radikálnom sebazabudnutí, za ktorú prosil Ježiš a ktorá priniesla ovocie v jeho zmŕtvychvstaní a v našom vykúpení skrz neho.²¹³

5.4 ŠTVRTÝ TÝŽDEŇ (DC 218-260)

Rovnako ako tretí týždeň, i štvrtý je krátky, a kľúčovým je tu *nazeranie na dosiahnutie lásky*.²¹⁴ Ako je „princíp a fundament“ základom všetkých cvičení, tak kontemplácia „na dosiahnutie lásky“ je vrcholom a súčasne s „troma spôsobmi modlitby“ mostom medzi duchovnými cvičeniami a každodenným životom.²¹⁵ Témou štvrtého týždňa je zmŕtvychvstanie Ježiša a je tiež jediným týždňom, kedy Ignác neodporúča päť meditácií a opakovaní denne: „*V tomto štvrtom týždni je obyčajne zodpovednejšie než v predošlých robiť štyri cvičenia, a nie päť.*“²¹⁶

5.4.1 Zmŕtvychvstanie Ježiša

Aschenbrenner vo svojej štúdií, ktorá sa venuje štvrtému týždňu uvádza, že Ježišovo zmŕtvychvstanie by malo byť vždy zasadené v kontexte, a tým je jeho utrpenie a smrť na Golgote. Rovnako je víťazstvo jeho zmŕtvychvstania dielom Trojice, lebo Ježiš nikdy nestojí sám.²¹⁷ Táto udalosť je skutočnou a osobnou prítomnosťou vzkrieseného Ježiša pre všetkých a táto špeciálna osobná prítomnosť inšpiruje práve teraz, uprostred našich každodenných životov, inter-personálny vzťah v našich srdciach. Zmŕtvychvstalý Ježiš je teraz našim veľkým prostredníkom po pravici Božej.²¹⁸

Zmŕtvychvstalý Ježiš vo štvrtom týždni tu stojí ako ten, ktorý utešuje a dodáva silu. V tomto týždni máme „*zameriavať pamäť a myslieť na veci, ktoré vzbudzujú slasť, veselosť a duchovnú radosť, napr. na raj.*“²¹⁹ Prosíme o milosť, aby sme sa mohli radovať

²¹³ MANSFIELD Dermot: *Praying the Passion*, in: *The Way Supplement* 58, Spring 1987, 35-46, 43.

²¹⁴ DC 230-237

²¹⁵ Tri spôsoby modlitby (DC 238-260) – prvý spôsob je o prikázaniach, siedmich hlavných hriechov, na tri schopnosti duše a päť zmyslov tela; druhý spôsob spočíva v nazeraní na význam každého slova modlitby; a tretí spôsob je o rytme modlitby.

²¹⁶ Por. DC 227

²¹⁷ ASCHENBRENNER G.: *A Consoling Companion, Faithful beyond Any Doubt*, in: *The Way*, 46/3, July 2007, 82.

²¹⁸ Tamtiež 70-71.

²¹⁹ DC 229, šiesty dodatok.

so vzkrieseným Ježišom, ktorý zlomil reťaze smrti, porazil sily zla a hriechu, a je prvorodený z nového stvorenia. Máme prosiť o túžbu „*rozčítit' a rozveselit' sa z tolkej radosti a veselosti Krista, nášho Pána.*“²²⁰ Hlavným objektom veľkonočnej radosti je realita vzkrieseného Krista. Hoci môže byť táto radosť prežívaná rôzne, prúdiac z Krista má typické znaky útechy. „Útecha vždy človeka stavia do služby Božej.“²²¹

5.4.2 Mária – Naša Pani

Vo štvrtom týždni Ignác vyzýva exercitanta aby meditoval, ako sa zmŕtvychvstalý Ježiš zjavil Panne Márii.²²² Evanjelia o tom, čo sa stalo s Ježišom medzi jeho smrťou na kríži a jeho zmŕtvychvstaním mlčia. Ignác ale tieto miesta zaplňuje: „*keď Kristus vydýchol na kríži a telo zostalo oddelené od duše, kým božstvo zostalo s ním stále spojené, blažená duša, takisto spojená s božstvom, zostúpila do predpekla; odkiaľ oslobodila spravodlivé duše a vrátila sa k hrobu. Potom vstal z mŕtvych a s telom i s dušou sa zjavil svojej požehnanej Matke.*“²²³

Philip Endean v článku venovanom štvrtému týždni hovorí o tom, že pre Ignáca je ukázanie sa zmŕtvychvstalého Krista Márii súčasťou dejín spásy. Ignác čerpal z kníh, už spomenutých v tejto práci, ktoré čítal ešte v Loyole počas svojej rekonvalescencie zo zranenia, *Vita Christi* a *Zlatej Legendy*, a ktorých je toto stretnutie zmienené i s dôvodmi, prečo evanjeliá tento príbeh vynechali.²²⁴ V španielskom texte duchovných cvičení „Autografie“ je hlavným titulom pre Máriu „Naša Pani“ a tento je paralelný s používaním titulu pre Krista - „Náš Pán“. Latinský text „Vulgáty“ skoro úplne vynecháva toto označenie „Naša Pani“ a nahradzuje ho výrazom „Požehnaná Panna Maria“, čím sa podľa Endeana porušila citlivá rétorická a psychologická rovnováha.²²⁵

²²⁰ DC 229, druhý dodatok.

²²¹ IVENS: op. cit., 162.

²²² Por. DC 218-225

²²³ DC 219

²²⁴ ENDEAN P.: „*Our Lady*“ and the graces of the Fourth Week,

<http://www.theway.org.uk/back/s099Endean.pdf> (5.12.2010).

²²⁵ Tamtiež 53. V slovenskom preklade je to preložené takto: „*ako sa Kristus, náš Pán, zjavil Panne Márii*“, v českom preklade: „*jak se Kristus, náš Pán, zjevil Naší Pani*“, český preklad J. Ovečky má uvedené nasledovne: „*jak se Kristu, Pán náš, zjevil Naší Pani [Panně Marii]*“ a anglický preklad: „*How Christ appeared to Our Lady*“ (DC 218).

5.4.3 Kontemplácia na dosiahnutie lásky

Hlavnou kontempláciou poslednej časti duchovných cvičení je „kontemplácia na dosiahnutie lásky.“ Táto kontemplácia nám predstavuje spiritualitu nachádzania a milovania Boha vo všetkých veciach. Zhrňuje a spája v sebe celú skúsenosť duchovných cvičení ako víziu a spôsob, ako žiť v bežnom živote. Táto reflexia zdôrazňuje, že každodenný osobný vzťah s osláveným Ježišom je v samom strede života z viery. Máme sa učiť ako v bežných situáciách odumierať nášmu starému životu, aby sme neboli zameraní na seba, ale žili v srdečnom, osobnom a skutočnom vzťahu s Ježišom.²²⁶ Táto kontemplácia nám ďalej ukazuje Krista nie ako toho, ktorého sme stretávali v evanjeliových príbehoch, ale ako Nanebovstúpeného Krista tu a teraz. Naša láska k Bohu je tá, ktorú chceme dosiahnuť a máme prosiť o milosť k jej dosiahnutiu v tejto modlitbe radikálneho seba dávania, ktorá sa začína slovami *Vezmi, Pane, a prijmi.*²²⁷ Rovnako ako v *princípe a fundamente* je vzťah Stvoriteľa- stvorenia načrtnutý s explicitnou referenciou k veciam, k udalostiam a situáciám z exercitantovho bežného sveta, tak voľba lásky z *kontemplácie na dosiahnutie lásky* ju rozširuje do skutkov v službe.²²⁸

5.4.4 Možné úskalia štvrtého týždňa podľa súčasných interpretácií

Prechod do každodenného života s Bohom, po skončení duchovných cvičení, môže byť ale problematický, ako na to upozorňuje nemecký jezuita Franz Meures. Hľadanie Boha v duchovných cvičeniach sa podľa neho v súčasnosti zmenilo na hľadanie identity. Varuje pred nebezpečenstvom, aby snaha usporiadať si život neskĺzla k fixácii na ego. Súčasnú generáciu označuje ako „narcistickú“, zameranú na seba a uspokojenie svojho ega, v porovnaní s predchádzajúcimi generáciami. Ignácov výraz „nájsť Boha vo všetkých veciach“ sa môže pre niekoho stať „sladkým jedom“ a nepokladá za náhodu, že iba posledných tridsať–štyridsať rokov sa tento výraz stal „titulkom“ ignaciánskej spirituality.²²⁹

Existujúca veľká pluralita názorov a hodnôt, životných štýlov a zážitkov v živote dovoľuje podľa neho veciam, aby spolu domnelo spolu-existovali, hoci sú vlastne nekompatibilné.

²²⁶ ASCHENBRENNER G.: *A Consoling Companion, Faithful beyond Any Doubt*, 83.

²²⁷ Por. IVENS: op. cit., 169.

²²⁸ Tamtiež 170.

²²⁹ Por. MEUERS F.: *The Spiritual Exercises as Biography*, in: *The Way*, 47/1-2 (Jan-April 2008), 185-199, 193-199.

Tento otvorený a tolerantný synkretizmus náboženských presvedčení, kde sa zdá nemožné učiť hranice, je pre mnohých ľudí už nezrozumiteľný, a hovorí o „zlátaninovej“ identite. Ignácov známy výraz „nájsť Boha vo všetkých veciach“ sa tak pre mnohých stáva „sedatívom“ tvrdiacim, že všetko je vlastne v poriadku a úplne neusporiadaná pluralita nestojí vôbec za znepokojenie. Vtedy sa všetko postaví na hlavu a obsah štartovacieho bodu exercícií *princíp a fundament* je vyprázdnený alebo jeho vlastnými slovami: „*katechumenovo vyznanie viery počas Veľkonočnej vigílie: „Zriekam sa“ a „Verím“ stráca na svojej vážnosti. Exultet, ktorý sa spieva na začiatku tejto presvätej noci, ktorá „vymaňuje všetkých, kto veria v Krista, z neprávostí sveta“ prišiel o svoj význam: „Vymaniť sa“ z mnohých aspektov predchádzajúceho života nie je v skutočnosti žiadúce.*“²³⁰

Týmto citátom z článku F. Meuersa sa opäť vraciam ku *kontemplácii na dosiahnutie lásky*, keďže týmto exkurzom som chcela ukázať, na prepojenie tejto kontemplácie s duchovnými cvičeniami a životom toho, kto ich robí. Na úskalía a ťažkosti, ktoré sú spojené s prepojením exercícií, po ich ukončení, na každodenný život v dnešnej spoločnosti.

Exercitant by si mal byť vedomý čo najväčšieho počtu nástrah a dôsledkov, ktoré budú vyplývať z jeho nasledovania Krista v bežnom živote. Ale ovocie duchovných cvičení by sa malo prejaviť i v tom, že túto skutočnosť prijme vo svetle kontemplácie na dosiahnutie lásky, ktorá zakončuje proces duchovných cvičení, ako sú predložené v texte *Duchovných cvičení*. Exercitant by mal byť pripravený darovať svoju slobodu, pamäť, rozum a vôľu, a prosieť Pána, aby ich prijal a naložil s nimi podľa jeho vôle. Modlitba *Vezmi, Pane, a prijmi* vracia exercitanta späť k princípu a fundamentu, na začiatok samých duchovných cvičení. Ten, kto v procese duchovných cvičení prišiel až na ich záver, by si už mal byť vedomý toho, čo nasledovanie Krista vo svete skutočne znamená, aby mohol v slobode a vo svetle *princípu a fundamentu* úprimne „*túžiť po tom a voliť si jedine to, čo ho lepšie vedie k cieľu, pre ktorý bol stvorený,*“²³¹ a aby sa mohol s čistým a pokorným srdcom modliť:

„*Vezmi, Pane, a prijmi celú moju slobodu,
moju pamäť, môj rozum a celú moju vôľu.
Všetko čo mám a čo vlastním, ty si mi to dal.*“

²³⁰ MEUERS: op. cit., 199.

²³¹ Por. DC 23

*Tebe, Pane, to vraciam;
všetko to je tvoje,
nakladaj s tým celkom podľa svojej vôle.
Daj mi len svoju lásku a milosť,
lebo tá mi stačí.*²³²

²³² DC 234, 4-5. Modlitba známa tiež pod menom *Suscipe*.

ZÁVER

Kontempláciou na dosiahnutie lásky alebo tiež nazývanou modlitbou *Suscipe, Domine* (podľa prvých slov v latinčine), sa uzatvoril kruh duchovných cvičení, ktorý sa začal prvým týždňom, u *princípu a fundamentu*. Vďaka Ignácovi z Loyoly, ktorého spiritualita je známa svojou prispôsobiteľnosťou a vďaka jeho duchovným cvičeniam, ktoré sa „*majú dávať podľa dispozícií osôb*,“²³³ a ktoré sú zamerané „*na premáhanie seba samého a na usporiadanie vlastného života bez rozhodovania pod vplyvom nejakej nezriadenej náklonnosti*,“²³⁴ som sa samotný text *Duchovných cvičení* snažila priblížiť zo súčasnej perspektívy a z pohľadu jedného prúdu interpretácií, rozšíreného dnes zvlášť v anglickej jazykovej oblasti.

Moje členenie a rozdelenie poznámok a pravidiel textu *Duchovných cvičení* k samotným duchovným cvičeniam, malo za úlohu uľahčiť pochopenie štyroch týždňov duchovných cvičení a ukázať, že v tejto adaptabilite sa ukrýva ich dynamika. Pre toto usporiadania som sa rozhodla, pretože súhlasím s tvrdením literárneho kritika Rolanda Barthesa, ktorý analyzuje *Duchovné cvičenia* ako literárne dielo, a ukazuje na jeho nekoherentnosť. Ian Colman dodáva, že jedinú naratívnu koherentnosť *Duchovných cvičení* „*predstavuje skúsenosť exercitanta alebo exercitantky, ktorí exercície konajú*.“²³⁵ S týmto tvrdením sa nedá nesúhlasiť, keďže v konečnom dôsledku je to praktická skúsenosť duchovných cvičení, ktorá v sebe nesie dynamiku a obsahuje potenciál zmeny.

Zmyslom (úlohou) textu *Duchovných cvičení* je poskytnúť v rámci štyroch týždňov jednak priestor, ale predovšetkým akýsi návod na „sprevádzanie“ na ceste rozhodovania sa s Kristom a pre Krista. V podobnom duchu však možno hovoriť i o samotnom procese duchovných cvičení. Ich zmyslom je priviesť toho, kto duchovné cvičenia robí, aby si uvedomil kým je a kde sa nachádza, aby sa naučil významu a schopnosti poznávať vnútorné hnutia svojej duše a rozlišovať ich na základe pravidiel, aby takto znalý svojho „aktuálneho stavu“ bol potom schopný vykonať zodpovedne rozhodnutie. A práve toto rozhodnutie (jednak ako konkrétny jeden akt, ale súčasne aj celkovo schopnosť rozhodovať sa v pravdivom svetle) je cieľom duchovných cvičení. Tento cieľ je však pre každého človeka jedinečný a každý musí sám tento cieľ v procese duchovných cvičení

²³³ DC 18

²³⁴ DC 21

²³⁵ Por. NOBLE Ivana: *Po Božích stopách. Teologie jako interpretace náboženské zkušenosti*, Brno: CDK, 2004, poznámka 108, 288.

odhaliť. Odhalenie tohto cieľa vyžaduje od toho, kto cvičenia robí vysoké odhodlanie a pevnú disciplínu (modliť sa minimálne päť hodín denne, v tichu a samote počas jedného mesiaca).

Ignác si nepredstavoval, že duchovné cvičenia sa stanú masovou záležitosťou, jeho text mal slúžiť pre tých, ktorí sa chceli rozhodnúť pre určitý životný stav. Preto i v súčasnosti tzv. veľké exercície (trvajúce neprerušene tridsať dní) robia prevažne tí, ktorí stoja pred vážnym životným rozhodnutím a ktorí chcú toto rozhodnutie vykonať spoločne s Bohom.

Duchovný doprevádzajúci predstavuje pojitko medzi doprevádzaným a Bohom, je akýmsi lakmusovým papierikom, ktorý pomáha doprevádzanému správne interpretovať a vykladať vnútorné hnutia, ktorých prítomnosť bude samotou a tichom vystupňovaná. Jednou z úloh doprevádzajúceho je vedieť správne používať poznámky a pravidlá, ktoré obsahuje text *Duchovných cvičení*. Ich interpretácia a aplikácia sa podieľa na dynamike jednotlivých týždňov. Zvlášť dôležitú oblasť dynamiky predstavujú poznámky a pravidlá k rozlišovaniu vnútorných hnutí exercitanta (útechy a neútechy). Ich dynamika spočíva podľa mňa v tom, že môžu a majú byť aplikované vo vhodnom okamihu duchovnej cesty toho, kto robí cvičenia. Je teda úlohou doprevádzajúceho ich použiť práve vtedy, kedy to pokladá za najvhodnejšie, keďže nie sú vymedzené len na určité ohraničené obdobie, ale majú byť špecificky použité na mieru doprevádzaného. Všetky ostatné poznámky a pravidlá by mali byť vykladané v podobnom duchu, podľa potrieb exercitanta a k jeho prospechu, tak, aby slúžili k väčšej sláve Božej. Interpretácia doprevádzajúceho sa bude zrkadliť v jeho postojoch a v spôsoboch, v tom, ako bude vysvetľovať témy, ktoré bude predkladať k meditáciám a v tom, na čo bude dávať dôraz pri doprevádzaní, pri pomáhaní s rozoberaním exercitantových skúsenosti s modlitbou a pri spoznávaní vnútorných hnutí, ktoré budú prebiehať v exercitantovi. Na postave duchovného doprevádzajúceho bude záležať interpretácia textu *Duchovných cvičení* a ako využije potenciál, ktorý je v texte obsiahnutý. Úloha duchovného doprevádzajúceho je tak v procese interpretácie a prispôbení duchovných cvičení na súčasnosť a na konkrétneho jedinca nezanedbateľná.

Podľa tradície majú dávať duchovné cvičenia iba tí, ktorí majú sami za sebou ich skúsenosť. Táto prežitá skúsenosť z duchovných cvičení im umožňuje lepšie pracovať s variabilitou a v slobode pri práci s textom *Duchovných cvičení*. Hoci pokladám postavu duchovného doprevádzajúceho v procese duchovných cvičení za veľmi dôležitú, ústrednou je aktivita, ktorá vychádza od trojjediného Boha. Tá je i centrálnym a konštitutívnym

prvkom v trojuholníku - Boh-doprevádzajúci-doprevádzaný a to vďaka pôsobeniu Ducha svätého, ktorý účinkuje v srdci doprevádzajúceho i doprevádzaného.

Poznámky, pravidlá a spôsoby meditácií predstavujú štruktúru, na ktorej sa dá stavať. Spôsob, ako Ignác túto štruktúru postavil, umožňuje rôznym interpretáciám a variantám ako môžu byť duchovné cvičenia dávané veľkú flexibilitu. Avšak neznamená to bezbrehé, ničím neohraničené prispôbovanie až do tej miery, že z jeho dedičstva už nič nezostane. Nebezpečenstvo praveľkej prispôbitelnosti vidím v tom, keď budú duchovné cvičenia brané ako módna záležitosť a nebude sa rešpektovať ich základ, teda *princíp a fundament*, totiž, že človek je „*stvorený, aby chválil Boha, vzdával mu úctu a slúžil mu.*“²³⁶ Hoci boli *Duchovné cvičenia* napísané v inom dobovom kontexte, ich kresťanské podložie je to isté naprieč storočiami a nemení sa, keďže ich centrálnou postavou je Ježiš Kristus, ktorého smrť na kríži a zmŕtvychvstanie predstavuje naplnenie dejín spásy.

²³⁶ DC 23

ZOZNAM LITERATÚRY

Primárna literatúra

Duchovní cvičení sv. Ignáce z Loyoly, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova. Doslovný překlad z původního španělského znění podává J. Ovečka, Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1941.

IGNÁC Z LOYOLY: *Souborné dílo*, Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2005.

SAINT IGNATIUS OF LOYOLA: *Personal Writings*, London: Penguin Books, 1996.

SVĚTÝ IGNÁC Z LOYOLY: *Duchovné cvičenia. Exerciície*, Trnava: Dobrá kniha, 2005.

Sekundárna literatúra

BARÁTH Bartolomej: *Vnímat' dotyk Boha a pulz života. Duchovné sprevádzanie*, Nitra: Spoločnosť Božieho slova, 2003.

BARÁTH Bartolomej: *Uviest' svoj život do súladu s Božou vôľou. Návod k exercíciám sv. Ignáca z Loyoly*, Nitra: Spoločnosť Božieho Slova, 2000.

BARRY W. A., CONNOLLY W. J.: *Praxe duchovního doprovázení*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

CONROY Maureen: *The Discerning Heart. Discovering a Personal God*, Chicago: Loyola Press, 1993.

DYCKMAN K. M., CARROLL P. L.: *Inviting the Mystic, Supporting the Prophet. An Introduction to Spiritual Direction*, New York/Mahwah N.J: Paulist Press, 1981.

ENGLISH John J.: *Spiritual Freedom*, Guelph: Loyola House, 1982.

FIORINZA F. S., GALVIN J. P. (ed.): *Systematická teologie II.: římskokatolická perspektiva*, Brno: CDK, 1998.

FLEMING David L.: *Like the Lightning: the Dynamics of the Ignatian Exercises*, St. Louis: Institute of Jesuit Sources, 2004.

FLEMING David L.: *What is Ignatian Spirituality?*, Chicago: Loyola Press, 2008.

IVENS Michael: *Understanding the Spiritual Exercises*, Leominster: Gracewing, 1998.

LONSDALE David : *Eyes to See, Ears to Hear. An Introduction to Ignatian Spirituality*, London: Darton, Longman & Todd, 2007.

LOUF André: *Teach Us To Pray. Learning a Little About God*, Chicago: Darton, Longman & Todd, 1974.

- McGRATH Alister E.: *Christian Spirituality. An Introduction*, Oxford: Blackwell Publishing, 2009.
- MEISSNER W. W.: *Ignatius of Loyola. The Psychology of a Saint*, New Haven and London: Yale University Press, 1992.
- NOBLE Ivana: *Po Božích stopách. Teologie jako interpretace náboženské zkušenosti*, Brno: CDK, 2004
- RAHNER Karl: *Dynamický prvek v církvi*, Olomouc: Centrum Aletti, 2007.
- RAHNER Karl: *Rozjímání podle Exercícií sv. Ignáce*, Olomouc: Centrum Aletti, 2001.
- SHELDRAKE Philip (ed.): *The New SCM Dictionary of Christian Spirituality*, London: SCM Press, 2005.
- SHELDRAKE Philip (ed.): *The Way of Ignatius Loyola. Contemporary Approaches to the Spiritual Exercises*, London: SPCK, 1991.

Články

- ASCHENBRENNER George A.: *Consciousness Examen*, in: Review for Religious, Volume 31, 1972/1, 14-21.
- ASCHENBRENNER George A.: *A Consoling Companion, Faithful beyond Any Doubt*, in: The Way, 46/3, July 2007, 67-83.
- BRODERICK William: *Structure and Dynamic of the Second Week as a Whole*, in: The Way Supplement 52, Spring 1985, 81-91.
- CALDWELL J. Ripley: *Eating as Contemplation*. [faksimile článku].
- GROGAN Brian: *The One who Gives the Exercises*, in: SHELDRAKE P. (ed.): *The Way of Ignatius Loyola. Contemporary Approaches to the Spiritual Exercises*, London: SPCK, 1991, 179-190.
- LONSDALE David: *The Serpent's Tail: Rules for Discernment*, in: SHELDRAKE P. (ed.): *The Way of Ignatius Loyola. Contemporary Approaches to the Spiritual Exercises*, London: SPCK, 1991, 165-175.
- MANSFIELD Dermot: *Praying the Passion*, in: The Way Supplement 58, Spring 1987, 35-46.
- McVERRY Peter: *The First Week and Social Sin*, in: SHELDRAKE P. (ed.): *The Way of Ignatius Loyola. Contemporary Approaches to the Spiritual Exercises*, London: SPCK, 1991, 66-76.
- MEUERS Franz: *The Spiritual Exercises as Biography*, in: The Way, 47/1-2 (Jan-April 2008), 185-199.

POWER Dermot.: *The Pain and Potential of Powerlessness*, in: *The Way*, April 1989, 110-116.

SHELDRAKE Philip: *Theology of the Cross and the Third Week*, in: *The Way Supplement* 58, Spring 1987, 21-34.

ST LOUIS Donald: *The Ignatian Examen*, in: SHELDRAKE P. (ed.): *The Way of Ignatius Loyola. Contemporary Approaches to the Spiritual Exercises*, London: SPCK, 1991, 154-164.

Články online

ENDEAN Philip: *Discerning Behind the Rules. Ignatius's First Letter to Teresa Rejadell*, <http://www.theway.org.uk/back/s064Endean.pdf> (5.12.2010).

ENDEAN Philip: *The Spiritual Exercises*, <http://www.theway.org.uk/endeandweb/CambCompSpEx.pdf> (5.12.2010).

ENDEAN Philip: *The Ignatian Prayer of the Sense*, <http://www.theway.org.uk/endeandweb/igps.pdf> (5.12.2010).

ENDEAN Philip: *„Our Lady“ and the graces of the Fourth Week*, <http://www.theway.org.uk/back/s099Endean.pdf> (5.12.2010).